

NOVÉ OBZORY

ROČNÍK 1986

ČASOPIS PRO ČESKOU NÁRODNÍ A DUCHOVNÍ OBNOVU

16 – 17

REVUE POUR LE RENOUVEAU NATIONAL ET SPIRITUEL TCHEQUE

REVIEW FOR THE CZECH NATIONAL AND SPIRITUAL RENEWAL

ZEITSCHRIFT FÜR TSSCHECHISCHE NATIONALE UND GEISTIGE
ERNEUERUNG

ANNE 1986 N. 16-17 JAHRGANG 1986 Nr.16-17 YEAR 1986 Nr. 16-17

NOVÉ OBZORY č. 16 - 17

OBSAH

Editorial, Felix Uhl	3
Osobnosti slovenského konfesionalizmu, Ján Mlynárik	6
Prenasledovaná cirkev a trnavský sviatíci biskup	
dr. Michal Buzalka (1885-1961)	8
Na vlnách RFE, Rio Preisner	10
Výběr z básní Oskara Loerkeho	20
Indolence: Literární uzavření neblahosti, Jan Beneš	22
Z básnického díla Adama Michny z Otradovic	28
Cesta k národní svobodě, Josef Kalvoda	30
Poslední pocta	34
Samomluvy Jana Vladislava, Václav Hokův	36
Od české existence ke kritice totalitarismu, Miroslav Novák	36
Z informací o církvi:	39
U Boha není nic nemožného (rozhovor s kardinálem Františkem Tomáškem) – Ukrajinská katolická církev – Máme strach?	
O ovcích, Emil Chartier	42
Zaškrtili jsme	44
Rušíme - rušíte - ruší	46
Z dopisu paní Jířiny Fuchové	47
Z domova	47
Pro deset spravedlivých, Stanislav Šmelhaus	49
Štědrý večer 1985	50

EDITORIAL

Co se vlastně děje v SSSR? Skoro každý den se dozvídáme něco jiného. Zejména po Reykjavíku má západní veřejnost nabýt dojmu, že Sovětský svaz, ta jediná pravá "holubice míru", je pod Gorbačovovým vedením už takřka na úrovni západních demokracií. Škoda, že takové sny se málokdy stávají pravdou. Opačně se ale říká, že stokrát opakovaná lež se pravdou stává. Jak to myslí Gorbačov opravdu? Co chce? Co může dělat? Jak se k tomu staví ostatní sovětská nomenklatura?

V exklusivním, mimofádně otevřeném rozhovoru, poskytnutém jednomu z předních rakouských listů, poodhalil Valentin Falkin, prominentní člen ústředního výboru KS SSSR a šéf zahraniční propagandy, současnou vnitřní situaci v Sovětském svazu: odpor byrokracie a armády proti úsilí a nadějším gorbačovců: snahu konečně odstranit diskrepanci mezi slovy a činy, zapomenout třicátá léta za Stalinovy vlády, překlenout pozdní údobí brežněvovské éry, zreformovat hospodářství, závěst plodnou diskusi, cenzuru omezit jen na vojenské záležitosti atd.

Nedotknutelným musí dle Falkina zůstat jen princip marxismu-leninismu, vše ostatní lze volně, svobodně diskutovat. Gorbačovova výzva: "Sovětský občane, řekni, kde tě tlačí bota, abychom mohli pomoci. Podej návrhy, které máš, pomoz také ty nám" jde dokonce tak daleko, že nevyklučuje ani vyzkoušení a třeba i pozdější zavedení hospodářských modelů Maďarska a Číny.

To vše se ale nelíbí aparátčikům a vojákům. Ti nechtějí reformy a pokusy. A když, tedy směrem zpět, alespoň k Brežněvovi, když už ne k Stalinovi. Falkin nazývá opatrně tento odpor "otevřeným slovem" a cituje šéfa sovětského generálního štábu Achromejeva, který npř. není vůbec srozuměn s nějakým snížením současného počtu raket (sovětských - samozřejmě) v Evropě. Falkin ale hned ujišťuje, že vojáci jsou perfektně disciplinovaní a každopádně uznají rozhodnutí vedení strany. Dle Falkina chybí bohužel zatím ještě otevřená diskuse na širší základně (v továrnách, podnicích, veřejných a stranických organizacích atd.). Vínu na tom má prý údobí stalinské vlády, kdy slovo se tehdy často stávalo velmi nebezpečným. Většina tenkrát raději mlčela a neodvážila se říci něco jiného než co se právě líbilo vrchnosti. Potrvá to asi ještě nějaký čas, než se podaří tuto neslavnou pozůstalost, mlčení, odstranit a nahradit plodnou, otevřenou kritikou. Také proti alkoholismu, drogám a ulejvání v práci se musí důsledně bojovat. Tolik Falkin.

A co v ČSSR? Ticho po pěšině. Tam se o nějakých vnitřních problémech zásadně nemluví (alespoň ne oficiálně). Všechno běží jako na drátkách. Podívá-li se někdo nezasvěcený např. na nový kalendář čsl. zahraničního ústavu (určený především starým krajanum v zahraničí, kteří současně poměry v ČSSR

neznají a ani blíže nesledují), musí získat dojem, že ČSSR je prostě ráj na zemi. Už začátek kalendáře: nikoliv nějaká óda Pavla Kohouta na Stalina nebo nějaký podobný zváně některého "státního" básníka, nýbrž báseň Fráni Šrámka: Větře praporem hrej. Dále lidové malby Mikoláše Alše, kroje, lidové umění, divadlo, vzpomínky na staré časy. Na 36 stránkách slovem i fotografií důkaz o tom, jak Praha za komunistického režimu vzrostla do krásy a stále ještě roste. Skutečnost, že to je samozřejmý normální celoevropský zjev, se přechází. Možná, že v pravé demokracii by byla matička Praha trochu lépe rozkvetla, např. bez ohyzdných paneláků a neutěšené periferie. Komunističtí pisálkové dále jásají nad tím, že "země se znovu narodila", co vše se zrestaurovalo, opravilo, zkrásnilo, jako by to byl nějaký zázrak a ne povinnost vlády. A pak to nejpovedenější: Mirové hlasy věřících z Prahy! Podloženo chrámovými malbami andělů a ukrajinskými ikonami (tyto prý patří dodnes do československé pokladnice výtvarného umění - a co Podkarpatská Rus??). Vypadá to, jako by bylo dnešní Československo nějakým ryze křesťanským státem. Ani slovíčko o potlačování náboženského přesvědčení, náboženské svobody nebo o pronásledování církví. Žádná zmínka o četných represáliích vůči těm, kdož se nebojí otevřeně vyznat svoje Kredo, jako např. Zdeněk Kotrlý a jeho manželka, katolická básnička a matka pěti dětí. Krajanům v zahraničí se prostě - lidově řečeno - maže med kolem huby v očekávání, že se olíznou a poděkují se nějakou tou návštěvou v ČSSR, která mimo přínosu tvrdých valut se dá ještě využít vhodnou propagandou.

Přitom není nejmenší pochyby, že i v ČSSR to všude uvnitř kvasí: uvnitř státu, uvnitř komunistické strany, uvnitř ústředního výboru, uvnitř politbyra, kde jeden hlídá druhého a třese se na vyšší funkce a moc. Čeká se na dosah a zásah Gorbačovova koštěte, které smetává starou gardu a nastoluje novou, jeho představám odpovídající. Teprve potom se snad najde také nějaký československý Faikin, který, coby hlásná trouba svého protektora (His master's voice!), se pokusí trochu poodhrnout stu(c)hlou oponu. Že ten okamžik přijde, je jisté. Jen časový úsek nelze přesně vymezit.

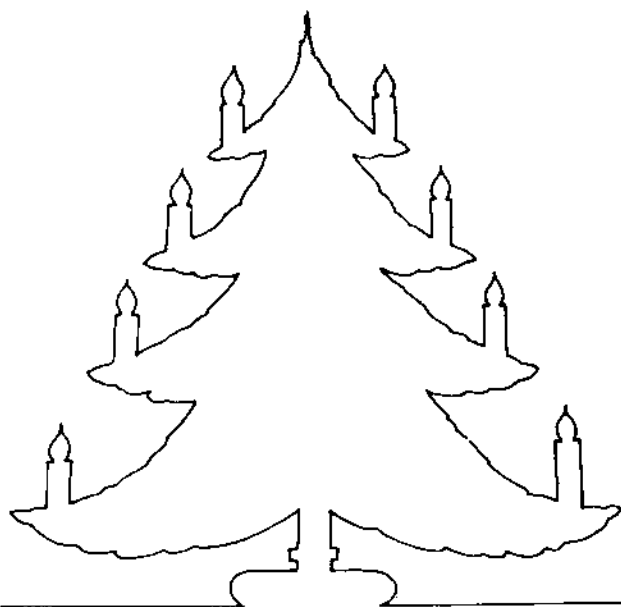
Není vyloučeno, že to může ovlivnit i konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, která začala 4. listopadu ve Vídni a kde americká delegace důsledně opakuje to, co prezident Reagan už dvakrát osobně řekl Gorbačovovi: Bez uspokojivého vyřešení otázky lidských práv se nemůže jednat o odzbrojení.

Den před oficiálním zahájením konference uspořádaly exilové organizace společnou tiskovou schůzi pro zahraniční novináře. Ti byli znovu seznámeni s neuspokojivými hospodářskými poměry a s potlačováním zásadních lidských práv v zemích Varšavského paktu, tj. v Sověty ovládaných státech. Četné transparenty s výmluvnými hesly, nesené během následující demonstrace, upozornily pak i vídeňskou veřejnost na holou skutečnost, existující necelých 50 km od Vídně a pak i dále, na sever a východ. Na zvláštní tiskové konferenci Mezinárodní federace pro dodržování Helsinské smlouvy (IHf) promluvil také před několika týdny z SSSR vyhoštěný prominentní disident Juri Orlov, který strávil léta v ruských věznicích a pracovních táborech. Nesporně nepřijemný zážitek pro celou sovětskou delegaci. Oficiální řečníci (většinou zahraniční ministři) neřekli nic nového a podstatného. Čestnou výjimkou byl švýcarský ministr zahraničních věcí Aubert, který ve svém projevu otevřeně pranýřoval přepadení a dodnes trvajících obsazení Afganistanu Rudou

armádou a označil to za jednoznačné porušení Helsinské smlouvy Sovětským svazem.

Je otázkou, do jaké míry ovlivní všechny tyto projevy a akce průběh celé konference, která má zasedat celý příští rok nebo i déle. Někteří delegáti si už zamluvili hotel na dva roky. Otázka lidských práv má přijít na pořad jednání někdy v únoru, přičemž Sověti už signalizují určité možné ústupky. Zůstano-li Američané a západní delegace při své dosavadní neoblomnosti v tomto stěžejním bodě, mohlo by dojít ke konkrétnímu zlepšení. Opačně ale: je možné ztratit ještě něco více?

FELIX UHL

NOVÉ OBZORY

přejí
všem svým čtenářům a příznivcům

RADOSTNÉ VÁNOCE
a
ŠŤASTNÝ NOVÝ ROK 1987

OSOBNOSTI SLOVENSKEHO KONFESIONALIZMU

1

Opozičné prúdy v slovenskom katolicizme
a Andrej Cvinček (1880-1949)

Pri obecnjšom posudzovaní vývoja slovenskej ľudovej strany a vôbec slovenského katolicizmu sa vychádza zo zjednodušených predstáv, ktoré neberú do úvahy zložitosti historického vývoja. Slovenská ľudová strana netvorila monolitný, nediferencovaný blok, mala svojich rebelantov, odpadíkov, no aj protihráčov, ktorí síce neopúšťali pôdu slovenského katolicizmu a autonomizmu, avšak nemožno ich považovať za stúpencov ľudáctva, či členov Hlinkovej slovenskej ľudovej strany. Na existenciu ČSR mali odlišné názory, než ľudová strana, mali aj iný vzťah k vládnej aktivizmu a spolupráci s českými politickými stranami. Tento prúd predstavovala časť slovenských cirkevných hodnostárov a umierneného meštianstva, združeného od roku 1925 v slovenskej odnoži Šrámkovej ľudovej strany, nazvanej Československá ľudová strana, ktorej hlavným predstaviteľom bol bývalý vedúci ľudácky politik a minister s plnou mocou pre správu Slovenska dr. Martin Mičura.

Pre vznik tejto strany na Slovensku je príznačné búrlivé obdobie roku 1925, keď Hlinkova ľudová strana na Slovensku dosiahla prenikavé volebné víťazstvo, no zároveň vnútorne bola ohrozovaná rôznymi divergentnými prúdmi, ktoré boli v nej až do sklonku dvadsiatych rokov. Opozícia v strane nadväzovala na staršie pokusy, ako bola akcia ľudáckeho poslanca Jozefa Vrabca, predsedu Všeodborového združenia kresťansko-socialistických robotníkov v Žiline, ktorý v časopise Slovenský kresťanský socialista označil vodcu strany Hlinku za "miliónara" a obvinil ho zo zanedbania robotníckych cieľov. Zjazd ľudovej strany vyzval Vrabca k vzdaniu sa poslanskeho mandátu; ten svoju politickú kariéru skončil ako hospitant poslanskeho klubu Národnej demokracie.

Keď 1. mája 1925 Jur Kozu-Matejov opustil redakciu Slováka, ústredného orgánu Slovenskej ľudovej strany, začala sa tak politická akcia opozície proti vedeniu ľudovej strany, ktorá sa skončila až po poldruharoku, koncom roku 1926. Kozu-Matejov ako šéfredaktor novo založeného časopisu Slovenský národ napádal najmä izolacionistickú politiku strany, ktorá nechcela vstúpiť do vlády. Snažil sa vytvoriť celoslovenskú jednotnú politickú stranu, bez ktorej by vláda nemohla rozhodovať. Mal tiež výhrady proti presadzovaniu sa maďarónskych elementov v strane, najmä proti vtedajšiemu šéfredaktorovi Slováka, dr. Vojtechovi Tukovi. Už niekoľko týždňov po založení časopisu, na konci mája 1925, širší výkonný výbor ľudovej strany vylúčil Kozu-Matejova z radov členstva.

Menší význam mala akcia katolíckeho kňaza Jána Vanáka v Trnave, ktorý vydával Roľnícke hlasy a bol predstaviteľom Združenia kresťanských maloroľníkov. Roku 1925 chcel založiť novú konkurenčnú stranu proti ľudovej, ktorá by jej odčerpala najmä roľníctvo na západnom Slovensku. Jeho akcia napokon splynula s Mičurovou stranou.

Nespokojenosť s Tukovou účasťou v strane a jeho politikou v máji 1925 vyslovil aj jeden zo zakladateľov ľudovej strany na Slovensku pred prvou svetovou vojnou, poslanec Ferko Skyčák. Postavil sa najmä proti maďarónskym elementom v strane. V duchu jeho vystúpenia neskôr pokračoval poslanec Buday, ktorý v januári 1927 zvolal "staroslovákov" ľudovej strany na poradu do Bratislavy. Proti neslovenským elementom v ľudovej

strane, ale aj proti vládnej politike strany, ktorá vtedy vstúpila do vlády, sa vyslovili aj poslanci dr. Ferdíš Juriga, Tománek, Grebáč-Orlov a Onderčo. Na konci roku 1928 došlo k otvorenej roztržke v ľudovej strane, ktorá sa skončila vylúčením Jurigu a Tománka zo strany vo februári 1929.

V slovenskom katolicizme bol teda diferenciacny proces, ktorý znemožňoval vytvorenie monolitickej politickej strany, no nedovoľoval, aby sa v rámci ľudovej strany neuplatnili tiež opozičné prúdy. Takto strana predstavovala konglomerát politických síl od liberálneho charakteru, stojacich na pôde ČSR a žiadajúcich iba isté reformy, či autonómiu až po fašizoidné zoskupenie, predstavované Sznackým a Tukom. Slovenskí katolíci, organizovaní v Československej ľudovej strane mali najbližšie k českým politickým stranám a k spolupráci na vládnej politike. Hoci toto Mičurovo politické zoskupenie nedosiahlo na Slovensku väčší ohlas - hlasy vo voľbách do parlamentu, odovzdané jeho strane nepresiahli 35.000 hlasov - predsa nebolo zanedbateľné a malo istý politický význam v dejinách Slovenska.

V Mičurovej ľudovej strane na Slovensku uskutočňoval politickú činnosť katolícky politický hodnostár Andrej Cvinček. Narodil sa 27. novembra 1880 v Olešnej na Kysuciach, vyštudoval v Nitre, Ostrihome a Budapešti. Po vzniku ČSR ho ustanovili za kánonika v Nitre. Ako funkcionár Československej strany ľudovej bol v rokoch 1928 až 1938 členom Krajského zastupiteľstva na Slovensku a jeho výboru. Presadzoval tam záujmy a požiadavky slovenských umiernených katolíkov, ako ich politicky predstavoval Mičura.

V Mičurovej strane bol vtedy organizovaný aj slovenský spisovateľ a publicista Tido J. Gašpar. Pre pochopenie aj Cvinčekovej politickej motivácie pripomenieme, čo o Mičurovi, jeho strane a politike napísal Gašpar vo svojich spomienkach:

„Stačilo mi, že som kedysi v Martine počul z úst samotného Šrámka, že je za slovenskú autonómiu. Zastával i slovacitu, i slovenskú religiozitu, a to mi dodávalo k nemu dôveru. Išiel som s nevinným vedomím, že ani proti Republike, ani proti svojmu národu nerobím nič zlého. Naopak, tešilo ma, že slúžim obom. – Mičura bol na Slovensku jeho politickým zástupcom ... jedno opakoval stále, že keby sa pridružením hlinkovcov k Šrámkovi podarilo vytvoriť silný politický blok, bol by v Republike nielen najsilnejšou politickou stranou, ale i schopný uskutočniť ústavné zarúčenie slovenských národných požiadaviek. Ja, ktorého Karol Sidor rád nazýval slovenským salónnym autonomistom, vždy som si želal pokojnú dohodu bratrov. Želal som si harmonické súžitie s Čechmi.”

Keď sa po mnichovskom diktáte roku 1938 dosiahla autonómia Slovenska, Tido J. Gašpar bol spolu s Andrejom Cvinčekom hlavným vyjednávaťelom Mičurovej strany za jej splnenie s Hlinkovou slovenskou ľudovou stranou. O vtedajšej i neskoršej Cvinčekovej činnosti Tido J. Gašpar v spomienkach napísal:

„Pri dojednaní splynutia mičurákov s hlinkovcami hlavné slovo viedol Cvinček ... všetko podrobne dojednal. Takému obráteniu Šavlov na Pavlov nič neprekážalo. To bol stav doby. Práve tak neprekážalo Mičurovi a Cvinčekovi, aby potom, keď zavial nový čas, nepremeškali sa pridať k postaveniu a preplávať tak k novým víťazom.”

Z Gašparových slov zasnava trpkosť: zatiaľ čo on sa stal ministrom propagandy Slovenskej republiky, Cvinček a Mičura pochopili, že treba hľadať cestu k obnoveniu Československa a zúčastnili sa občianskeho odboja za druhej svetovej vojny. Zahraničný odboj vážne počítal s Cvinčekom a viac depeší dokazuje, že si ho priali v orgánoch tohto odboja v zahraničí, aby tam reprezentoval slovenských katolíkov. Cvinček zostal doma a stal sa členom ilegálnej SNR, hlavného politického orgánu slovenského odboja. To ho viedlo k tomu, že po roku 1945 sa stal predstaviteľom Demokratickej strany a signatárom aprílovej dohody z roku 1946, keď došlo k zblíženiu slovenských luteránov a katolíkov a v dôsledku toho k výraznému víťazstvu demokratov v parlamentných voľbách v máji

1946. Cvinček se však dožil porážky slovenskej demokracie na jeseň roku 1947 a potom vo februári 1948. Zomrel nasledujúci rok ako 69 ročný.

Cvinčekov život dokazuje, že aj v slovenskom katolicizme boli osobnosti, ktoré si priali úzku spoluprácu s českým národom na základe uznania existencie ČSR, ktoré sa však nevzdávali oprávnených nárokov na ústavné zakotvenie slovenských národných požiadaviek.

2

Prenasledovaná cirkev a trnavský svätiaci biskup dr. Michal Buzalka (1885-1961)

Pri rekapitulácii života a diela doktora Michala Buzalku zaujme predovšetkým problém vzťahu cirkvi a štátu. Buzalka žil počas piatich režimov, od konštitučnej monarchie až po komunistickú diktatúru, na jeho živote sa odrážala situácia a postavenie cirkvi počas existencie rôznorodých štátov. Prežil dve svetové vojny, a to zčasti aj priamo "v ohni", zažil pocity dobre vykonanej práce, no aj trpkosť žalárov, a napokon vyhnanstva.

Michal Buzalka sa narodil 18. septembra 1885 vo Svätom Antole pri Banskej Štiavnici. Za životné povolanie si zvolil teológiu, ktorú absolvoval roku 1908 vo Viedni. Za kňaza ho vysvätili v júli 1909 v Banskej Štiavnici, nasledujúci rok sa tu stal profesorom. Roku 1911 odišiel do Budapešti, kde pôsobil až do vypuknutia prvej svetovej vojny v nemocnici svätého Štefana. Charakter tejto služby spôsobil, že nebol viazaný povinnosťami vo farnosti a preto nastúpil za poľného kuráta, a v tejto funkcii prežil prvú svetovú vojnu.

Keď vznikla Československá republika, mal 33 rokov. Aj preňho, ako pre mnohých národne uvedomelých rímsko-katolíckych kňazov sa vytvorili podmienky pôsobenia v parlamentnom demokratickom štáte. Iba po odstupe rokov, porovnávajúc stav predchádzajúci, no aj nasledujúci či takpovediac súčasný, môže vidieť, čo nový demokratický štát pre cirkevný život Slovákov znamenal. Historik a katolícky kňaz K. A. Medvecký situáciu v cirkvi do roku 1918 hodnotil takto:

„Doba predprevratová bola iste jedna z najpochmúrnejších období v dejinách slovenského katolicizmu. Hierarchia a vyššie kňazstvo i veľká časť kláštorného duchovenstva, cudzorodá a reči slovenského ľudu zväčša neznalá, žila v úplne inom kultúrnom ovzduší; považovala slovenský ľud len ako materiál k vybudovaniu mocného, rečovo maďarského štátu. Bič slovenského duchovenstva spišský Párvy zdržoval sa už roky mimo svojej diecézy, v Pešti; rožňavský biskup Balás ignoroval všetko, čo bolo slovenské; len o niečo lepší bol nitriansky gróf Batyányi; banskobystrický Vlk Radnai-Ritthammer železným prútom ťahal Slovákov; slovenského pôvodu, ale pre úplne zmaďarčenú mentalitu na ostrihomský prímašský stolec povýšený arcibiskup-prímas doktor Csernoch plával neohrožene s maďarčiacim prúdom, ktorému sa ani košický svätiec-biskup Fischer-Colbrie nevedel zaprieť. Taký bol celý cirkevný režim na utlačenom Slovensku, neslovenský, netolerantný, asimilačný.“ (K.A.Medvecký, *Katolícka cirkev na Slovensku kedysi a dnes*, in: *Slovensko kedysi a teraz*, Praha 1931, str. 172.)

Keď boli vo februári 1921 v Nitre vysvätení prví traja slovenskí rímskokatolícki biskupi, Michal Buzalka už pôsobil ako profesor trnavského seminára. Nadviazal tak na začiatky svojej pedagogickej činnosti po skončení štúdií. Význam trnavského seminára stúpol roku 1922, keď bola v Trnave zriadená apoštolská administratúra a keď nová slovenská cirkevná organizácia bola vyňatá v právomoci maďarských hierarchov a podriadená priamo svätej Stolicy. Na Slovensku jestvovali viac ako 3/4 farností bývalej ostri-

homskej arcidiecézy. Trnava bola teraz ich správcom a jej seminár mal vychovať v krátkom čase mladých slovenských kňazov, ktorí vyplňovali uprázdnené miesta po tých, čo po roku 1918 odišli do Maďarska. V tomto zmysle Michal Buzalka so svojimi kolegami vykonal významnú činnosť, ktorá nepochybne pozitívne spolupôsobila na uzavretie Modu vivendi medzi čsl. štátom a Vatikánom; vzťahy medzi cirkvou a štátom sa utvárali aj napriek jestvujúcim ťažkostiam harmonicky.

Michal Buzalka si vykonával aj funkciu v pastoračnej oblasti. V rokoch 1920 až 1922 pôsobil ako kňaz vo Vajnorochoch, roku 1925 bol administrátorom fary v Zavare. Jeho usilovnosť a organizačné schopnosti ho viedli k tomu, že roku 1932 sa stal rektorom seminára sv. Cyrila a Metoda v Trnave. V tejto vedúcej funkcii zostal aj po preložení seminára do Bratislavy roku 1936.

Bolo isto objektívnym zhodnotením jeho diela v slovenskej rímsko-katolíckej duchovnej správe a v jej školstve, keď ho 15. mája 1933 v Ríme vysvätili na biskupa. Priradil sa tak k tým slovenským biskupom, ktorí začali svoju správu už v ČSR: k Jánovi Vojtaššákovi, Karolovi Kmeťkovi, Jozefovi Čárskemu a ďalším. Dňa 17. marca 1938 ho vymenovali za titulárneho biskupa trnavskej apoštolskej administratúry. Súčasne bol ordinarciálnym komisárom v komisii pre štátne skúšky na bohosloveckej fakulte v Bratislave.

Za Slovenskej republiky Michala Buzalku Vatikán poveril funkciou vojenského ordinára slovenskej armády. Bolo to isto aj preto, že už z čias prvej svetovej vojny mal v tejto súvislosti skúsenosť a autoritu. Táto funkcia sa mu stala – pre budúcnosť – osudná. Spišský biskup Vojtaššák o tomto menovaní napísal vo svojich spomienkách: (Ján Vojtaššák, vydala Slovenská KOTVA Toronto 1977.)

„Po vzniku slovenského štátu minister národnej obrany požiadal katolícky biskupský zbor Slovenska, aby sa postaral o vojenskú duchovnú správu. Biskupský zbor požiadal mňa, ako najmladšieho v zbore, aby som sa ujal tejto veci. Oznamil som Apoštolskej nunciatúre v Berlíne, čím ma biskupský zbor poveril a žiadal som, aby ráčila vyžiadať u sv. Stolice ustanovenie katolíckeho vojenského vikára. Pokiaľ sa tak nestane, požiadal som najstaršieho katolíckeho kňaza, ktorý bol vo vojenskej službe už od rokov, aby prechodne zariadil, čo považuje za potrebné... Sv. Stolica potom vymenovala dr. Michala Buzalku, svätiaceho biskupa v Trnave, za vojenského vikára.“

V obnovení ČSR sa Buzalkovo pôsobenie za Slovenskej republiky vo vládných miestach posudzovalo negatívne. Dňa 8. októbra 1945 vtedajší štátny tajomník v ministerstve zahraničných vecí dr. Vlado Clementis požiadal pápežského zástupcu v Prahe Msgr. Fornioho, aby Vatikán našiel spôsob, ako odvolať z terajšej funkcie biskupov Vojtaššáka, Píchu, Škrábika, Nécseya a Buzalku. Ministerstvo zahraničných vecí ČSR sústavne predkladalo túto požiadavku vatikánskej diplomacii, ktorá ju však nemohla splniť, keď čsl. štát, najmä na Slovensku, porušoval v celom rade bodov Modus vivendi, konfiškovoval cirkevný majetok, zakázal cirkevné školstvo a obmedzoval cirkev v jej právach.

Avšak systém obmedzenej parlamentárnej demokracie, ktorý v rokoch 1945-1948 pri všetkých negatívnych javoch predsa len predstavoval tzv. Národný front, nedovolil, aby sa proti slovenským biskupom zasiahlo mocensky a aby boli uväznení. Vykonávali svoje funkcie naďalej. (Na niekoľko mesiacov uväznili iba Jána Vojtaššáka.)

K radikálnej zmene došlo po nástupe komunistov k moci. Začali cirkev obmedzovať v jej základných právach, vzali jej majetok, zrušili rády, roku 1950 zrušili gréckokatolícku cirkev. Tzv. Katolíckou akciou sa snažili rozložiť cirkev zvnútra. Je pochopiteľné, že slovenskí biskupi s tým nesúhlasili. Vzápätí došlo k zatknutiu a vyšetrovacej väzbe a 15. januára 1951 vo vykonštruovanom monsterprocese odsúdili Jána Vojtaššáka na 24 rokov žalára, Pavla Gojdiča, grécko-katolíckeho biskupa, na doživotie a Michala Buzalku takisto na doživotie, konfiškáciu majetku, 200 000 korún pokuty a stratu

čestných práv občianskych. Vtedy mal biskup Buzalka 66 rokov. Treba dodať, že prokurátorom v tomto procese bol dr. Ján Feješ, neskorší generálny prokurátor ČSSR za Husákovskej éry.

Prišlo mu prežiť tortúru komunistických väzení prvej polovice 50. rokov: Valdice, Leopoldov, Ilava... Provokácie nasadených zločincov, korekcie na holej betónovej podlahe... V júni 1956 po prvom otrase komunistického režimu mu trest prerušili, spolu s biskupom Vojtaššákom ho umiestili v dome dôchodcov v Děčíne. Domov, na Slovensko, oba nesmeli.

Trnavsky svätiaci biskup Michal Buzalka zomrel v Tábore v decembri 1961. Jeho príbuzní po tri roky vymáhali povolenie, aby ho mohli previezť do jeho rodiska. Biskup Ján Vojtaššák v liste zo 16. novembra 1964 o tom napísal:

„Konečne sa im to povolilo. Previezli ho 18. októbra 1964. Vo Svätom Antole, skoro inkognito pochoval ho kňaz s dvoma ministrami a horko-ťažko mohla byť prítomná sesternica, ktorá ho tu a tam v Děčíne navštevovala.”

Podľa Encyklopédie Slovenska dr. Buzalka umrel v Antole. Tento chybný údaj korešponduje s ďalším, že ho vraj odsúdili za "nepriateľskú činnosť proti ľudovodemokratickému zriadeniu". Slovenskí katolícki biskupi sa rehabilitácie nedočkali, hoci išlo o jeden z mnohých vykonštruovaných politických procesov.

RIO PREISNER

NA VLNÁCH RFE – poznámky k čtenářské anketě 1985

Není snad nutno ani podotýkat, že čtenářské ankety mají v Čechách svou tradici. Byly oblíbené už za první republiky. Novoroční čtenářské ankety RFE mají ovšem podstatně jiný ráz: obrážejí neblahou situací české kultury roztržené a rozdruhané totalitárním systémem. V anketě se dostává k slovu diaspora českých exilových intelektuálů, ten skoro bezvztahný kolektiv inzulárních existencí, které jakoby sblíží v exilu vydaná česká kniha. Nicméně pro sociologa českého exilu tyhle ankety skýtají data, jež mohou přispět k rekonstrukci jakéhosi názorového průměru české exilové inteligence. Nepochybují o tom, že anketu sleduje proto pozorně i pražské ministerstvo vnitra. Není těžké postřehnout, že za ta léta, co RFE čtenářskou anketu organizuje, většina odpovědí prozrazuje zřetelný politický trend reformně marxistický, socialistický, v nejlepším případě levicově liberální. Konzervativní hlasy zni tam jako volání na poušti.

Než přihlédnou blíže k letošní anketě, chtěl bych poznamenat ještě toto: Zdá se mi, že málokterý z odpovídajících si uvědomuje, že dává především zprávu ze své duševní dílny lidem za železnou oponou doma, a pouze druhotně svým koexulantům. Chci tím říci, že málokdo vyzdvihuje z četby ta díla, která by doporučil "Robinsonovi na pustém ostrově" Česka, tedy díla vskutku zásadní a spásně orientující. Anketa se naopak vyznačuje třemi tendencemi: od subjektivních zálib přes – často levicovou – politickou literaturu až po ty krátkodobé bestsellery.

Také letošní anketa vcelku zachovala ony tři tendence, s tím rozdílem, že vedle obligátního bestselleru s nadšením vyzdvihla velkou většinou hlasů Pelcův – nepochybně také bestsellerový – "text" *Děti ráje*. Vidím v tom skoro signál jakéhosi zlomu v duchovním profilu českého exilu. Ptám se přitom: považuje většina účastníků ankety tento "text" za povinnou četbu pro čtenáře v Československu nebo se tou volbou naopak naši exulanti domněle přizpůsobují "podzemním základům" totalitárního Česka?

Z dotazovaných jediný Josef Jedlička odhalil v Pelcově nestoudném "textu" jeho prastarý manichejskognostický základ. Vyplývá z toho, že v těch na pohled radikálně vsebeodhalených konfesích je úzkostlivě skryto tisíciletými seschlé, svrklé jádro lidského odpadlictví. Kdo by nevěděl, že manichejskognostické perverzní zbožnění zla chápané jako taktická provokace Boha bylo módní už v posledních letech rozpadajícího se římského imperia? Svätý Augustin k tomu měl mnohé co říci. Jedlička sám cituje v té souvislosti apoštola Pavla. Víme také, že tenhle duch transcendentální provokace a blasfemie se v praxi projevoval sexuálníím komunismem, a že jej lze objevit jako častý jev i v sektách středověkého undergroundu, kde byl spřažen s učením o "křesťanském" společném vlastnictví všech a všeho. Nikoli náhodou v tomto středověkém sektářském podzemí spatřuje marxistická historiografie první stopy závěrečné fáze komunismu, arci ještě v "nevědeckém" hávu.

Nepřekvapuje také, že z tohoto manichejského podzemí pronikl duch sexuálního komunismu velmi rychle mezi studentské vaganty a gogliardy na středověkých univerzitách v čele se Sorbonou a začal se projevovat i literárně. *Roman de la Rose* (1277) Jeana de Meunga se stal encyklopedickou příručkou tohoto sexuálního libertinismu s manichejskognostickým podtextem. Hřích je, zní v něm hlásaná zásada, co se přiči bohyni přírody. A zcela manichejsky k tomu: rehabilitovaný Kain symbolizuje práci a městskou kulturu; manifest volné lásky ústí však do nauky o absolutní mechanizaci a determinaci lidského života, do popření svobody člověka a významu jeho osoby. Pansexualismus Pelcových *Dětí ráje* byl už dávno překonán sektářskými ilustracemi Jeronyma Bosche, patrona surrealistů.

A víme také, že "rajské" excesy přineslo v krvavé praxi povstání novokřtěnců v Münsteru v čele s Janem Bokelsonem (1534-35). I tam příznačná manichejská kombinace komunismu a pansexualismu v "království Sionu". K dualismu patří i jejich pacifistické "ztišení" po ztroskotání revoluce, jehož analogii lze najít v Čechách po katastrofě husitů, kteří po adamských čistkách se pacifikovali do českobratrství. – Kdo chce, může však zalistovat ve Starém zákoně a dočíst se o orgiastických městských kultech, proti nimž marně bojovali izraelští patriarchové. Stopy mizí nakonec v předpotopním lidstvu.

Mluvit tedy o avantgardnosti, o čemsi novém a osvobodivém, o krásném milování, které popuzuje prý měšťáky – dokonce i exilové, jak se v anketě vyjádřil jeden písničkář z Vídne – mi připomíná infantilní manifesty futurismu, poetismu, surrealismu atd. z let dvacátých a třicátých. Kaviárový hedonismus pražského poetismu je ostatně založen na téměř manichejském dualismu jako "poetično" v *Roman de la Rose*. Sentimentální poetizace sexuálního libertinství, obžerství etc. se "dialekticky" doplňuje s odlišujícím abstraktním, matematizovaným konstruktivismem – to vše odděleno stěnou z hedvábného papíru od marxistických genocid prováděných dialektikou uměle vyvolaných hladomorů v Sovětském svazu. Vítězslav Nezval s jistou

logikou nazýval tenkrát Lenina Dionysem, vzhlíželo se k Sovětskému svazu se stejným nadšením jako k salvarsanu, učedníci Karla Teigeho po boku frekvantantů salonu pražské Mileny postupně docházeli od poetického dionýství k fyzické a mentální sebeustrakci. Pokud pak někteří z nich vystřízlivěli pod přímým nárazem bolševické konkretizace, stanuli tváří v tvář "zcela jinému" bezradní, bezmocní a se silami dávno podlomenými.

Pelcův "text" si s požitkem a zadostiučiněním přečtou nepochybně také všichni tajemníci ministerstva vnitra, co v diplomatických zavazadlech vozi domů západní měšťáckou pornografií. Tak jako před časem četli Kohoutovu *Katyni*, která představuje v českém kontextu posledních let precedens těchto poloh. Se zadostiučiněním proto, že si s úlevou uvědomí, že tyhle "děti ráje" přesně odpovídají programu výchovy k totalitárnímu poddanství; že jsou to lidská stvoření neschopná vyvinout jakýkoli účinný odpor k totalitárnímu systému, předobrazy "nového člověka" komunismu. Jak starý ten "nový" člověk vlastně je, vyplývá - jak řečeno - z biblických záznamů. K předpokladům iluze "novosti" - kategorie, již se operuje od 18. století až po tu avantgardu - patří úspěšný boj "moderny" proti dějinné paměti.

To nás přivádí k dvěma dalším problémům: vztahu umění (zejména literatury) a pornografie na jedné, a vztahu sexuálního komunismu k totalitarismu na druhé straně. V této krátké stati mohu k oběma poskytnout jen pár ilustrativních připomínek. Termín "pornografie" používám zde jen ve smyslu technickém: jde o názorný grafický popis sexuální aktivity - a to nejen lidské - v jejím abstrahovaném mechanismu, jimž se údajně postihuje jeden ze základních, ne-li hlavních a neprávem prý potlačovaných, znaků lidské existence.

To, že se v umění od pradávna objevují prvky pornografické, obvykle však nikoli abstrahované do čirého mechanismu, tedy nikoli s manichejskognostickým podtextem, je dostatečně známo. Otázkou je, zda se čirá gnostickomaničeská mechanizace sexu dá sloučit s uměním. O tom pochybuji. - K tomu přistupuje skutečnost, že sexuální mechanismus ve své absolutizaci vedl dílem ke kosmické projekci erosu, k jakési jeho sférické geometrizaci, dílem k neúprosnému odsouzení, zatracení sexuality, a to zdánlivě paradoxně právě v manichejskognostických orgiastických sektách, v nichž se pěstoval sexuální komunismus jako vědomá provokace Boha. Sexuální úkon byl - jako znamení odpadlosti a neduchovnosti hmoty - sám o sobě bezvýhodně zlý. Tento sexuální determinismus zla stejným rytmem exkulpoval člověka a obžalovával Boha. Rozpor je však skryt v tom, že úkon sám svou mechanistickou odtažitostí sexuální akt zároveň "spiritualizoval" - arci za cenu odlidštění člověka. Úsilí vyřešit tento rozpor, nebo se s ním aspoň vypořádat, zachovat lidskou tvář v sexualitě chápáné jako permanentní mechanismus permanentně se abstrahující hmotnosti, tato snaha končila buď v "dialektice" sado-masochistického odlidšťování právě takto sebe sama potvrzujícího subjektu nebo v (romantické) koncepci nekonečného koitu jako procesu sebezbožnění člověka.

Rozpory přímo groteskních rozměrů! A tak se stávalo, že například sekta herrnhutterských dohlížela na sexuální úkony svých přívrženců, jež se kvůli zduchovňující kontrole prováděly veřejně.

I polygamie mormonů byla zavedena jako prostředek racionální mechanizace, tedy jakési spirituální očisty zlé sexuality. Zhnusení sexualitou (hnus jako kategorii zduchovňující proklamoval, jak známo, Sartre) je ostatně zřejmé i v Pelcových *Dětech ráje*, a to při současně křečovitě snaze sexualitu pro-

mítat do všelidského erosu.

Při bližším studiu obrazů zmíněného už Jenonyma Bosche to vyvstane vedle fantasmagorické pansexuality, v níž se pojmají (a zároveň likvidují) nejen lidé s lidmi, lidé se zvířaty a démony, ale také lidé s mrtvými popř. anorganickými objekty. Přitom základ tohoto anorganicko-organicko-kosmického pansexualismu (Giordano Bruno, upálený na prahu novověku, k tomu měl mnohé co říci) tvoří úděsný sadomasochismus infernálně vesmírných rozměrů. Jsme tu ovšem stále v hájemství manichejské gnoze. Od Bosche přes de Sadeho vede přímá iniciační spojnice k modernímu umění až po ten v Čechách dodnes tak slavený surrealismus. Toto kosmickosexuální zřetězení, jež musí vést cestou sexuálního mechanismu k totálnímu ztrnutí, se pak opěvuje jako láskyplná cesta k osvobození člověka . . .

»Liebe, diese lächerliche Bewegung«, poznamenal Kant, stojící na prahu absolutizované gnoze německého idealismu. Zní to jako dobrý pánský vtíp, jenže jde o víc. Láska se tu opět ztotožňuje s mechanismem sexu - angličtina tohle zvěcnění vyjadřuje slovy »to make love«, dělat, produkovat, vyrábět lásku - (slangová moderní čeština to doslova přeložila), asi jako když konstruktivista Teige papouškuje po Ehrenburgovi, že stroje dělají, vyrábějí, produkují, ba jsou o sobě umění. Touhle mechanizací erosu se má s konečnou platností zabránit jeho proměně v transcendentální agape. Mechanizace je už spiritualizace, arci nikoli transcendentální. Nezapomeňme však, že i peklo má svou transcendenci . . .

Kantův filosofický, nebo přesněji: gnoseologický útok proti metafysice postupoval ruku v ruce, pod fascinujícím vlivem Rousseaua, s vyhlášením erotikosexuální identity. Agape se stalo absolutně nedostupné: v rovině přirozeného světa jako "věc o sobě", v rovině metafysické jako Bůh. Rozumí se, že ani Kant nespatořoval žádný rozpor v postupu od zmechaničtělého erosu k "věčnému míru" cestou racionálních imperativů, v nichž namísto rozporu zmechaničtělého erosu vládne pro změnu rozpor neosobně abstraktivní závaznosti. Ale což už Spinoza nehlásal geometrizaci ctivosti? U takového Bosche lze zas mluvit o jakési pangeometričnosti erosu . . . Jak se tu nerozlišitelně prolínají abstrakce a hmotná sexualita - arci v čiré imaginaci čirých obrazů! V pozadí pak zeje škleb bezedné manichejské nenávisti k realitě všeho stvoření. A není právě to jeden z určujících znaků i našeho avantgardního umění?

* * *

Co mě však na té exilové fascinaci Pelcovým "textem" znepokojuje ještě víc, je sociální "dopad" pornografičnosti. Není to zrovna tak dávno, kdy "text" takového druhu nemohl vyjít v seriózním nakladatelství. A tím nemyslím doby farizejského puritanismu, nýbrž nemálo hedonistické dekády Masarykovy první republiky. Ale který exulant nezažil v prvních dnech pobytu na západě mírný šok z volně vystavovaných pornografických magazínů? Brzy byl také poučen o rozdílu mezi t.zv. "soft" a "hard porn" coby dalšími variacemi tentokrát měšťáckého puritanismu. Později pak se dovidal - zejména v USA - o únosech dětí pro "mechanistické" účely průmyslu t. zv. "kiddy pornu". K tomu mohl nedávno sledovat volební kampaň demokratické strany zpestřovanou vystoupeními transvestitů a pederastů obého pohlaví,

bojujících o lidská práva. Přitom si s mírným mrazením možná uvědomil, že mezi bojem o lidská práva a bojem za svobodu se začíná otevírat propast.

Otázka zní: jak se má společnost bránit před projevem "osvobozování", které vedou k soustavnému zneužívání dětí a mnohdy k sadistickým vraždám? Imaginace markýze de Sadeho neinspirovala jen surrealisty, ale také kádry nacionálsocialistické SS a specialisty z KGB. O sexuálním infernu Gulagu - jehož imaginace je vpravdě surrealistická - se lze dočíst v Solženicynově hrůzném svědectví. A nezapomeňme, že farizejský stalinský puritanismus přišel po leninské sexuální teorii "sklenice vody", jak ji nadšeně hlásala emancipovaná bolševička Kolontajová. Učení o "svobodě" volné lásky se ovšem znamenitě doplňuje se stalinským sadisticky puritánským voyerstvím a končí v syntéze vražedné věčnosti. Kdo by v tom nerozeznal starý manichejský rozporný dualismus sadomasochisticky "spiritualizované" - Freud by řekl "sublimované" - hmoty?

Opakuji: jak se má dosud svobodná polis chránit před dialektickou praxí manichejsko-gnostické pansexuality?

Literaturu, film, televizi nelze sice ještě počítat k přímé praxi, ale jsou návodem k ní. U našeho Jana Pelce jde pak o "text", který takřka s klinickou věcností - nikoli tedy ideologizovaně naturalisticky - popisuje již uskutečňovanou, "běžnou" praxi. Přiznačně je, že na většinu čtenářů právě věcnost popisu působí fascinujícím dojmem. Jsem si jist, že Pelcův "text" bude velmi brzy přeložen do světových jazyků. Západní trh je sice přesycen výtvořmi domácích bojovníků za emancipaci sexu jako nejradikálnější formy boje za lidská práva, ale koření z "východu" najde vždy dost zvědavých gurmánů. Zejména když se jim dá doložit údajný rozpad totalitarismu, a to metodami téže radikální emancipace, která na západě tak účinně rozbíjí "fašistický kapitalismus".

Ptám se znovu: jak se má svobodná polis proti těmto "textům" bránit?

Nevidím ostatně valný rozdíl ve virulenci sociálního nebezpečí mezi "texty" à la *Děti ráje* a dejme tomu "ctnostným" textem Hitlerova *Mein Kampf* nebo katovskými "texty", které produkoval Lenin. Jejich společným jmenovatelem je výzva a návod k následování. Lze v nich spatřovat pozdní degenerativní produkt homocentrického humanismu a idealistického subjektivismu. Absolutizovaný subjekt sám sebe vyzývá k *imitatio sui* jako cestě k nejvyšší svobodě.

Inacími silami tohoto sebezásledování se stávají buď (sebe)vražedný teror nebo sexuální pud ve své sadomasochistické touze po sebevyvracejícím sebepotvrzení subjektu akty likvidující uzurpace všech ne-já. Jednodušeji řečeno: jde o *imitatio sui* v cirku nekonečných rozporů. Dalo by se také ovšem - teologicky - hovořit o dokonalé perverzci *imitationis Christi*. Ať tak či onak, tato perverze vede k odlidšřování člověka metodickým sebezotročováním.

A tím jsem dospěl k ústřednímu bodu své téze. Nejen Hitlerův *Mein Kampf* a marxleninské "texty" vedou ve svém finálním účinku k vyvrácení polis - již je dobře chápat platonsky jako makroprojekci lidské duše - cestou masového zotročení, nebo přesněji: rozdělení polis na vrstvu otrokářů a masu otroků, nýbrž i "texty" jako *Děti ráje*. Přitom manichejskognostická pornografičnost hraje v tomto vícevrstevném destruktivním procesu úlohu sebezotročujícího "milování" jako nezbytné dionýské přípravy k nastolení věčně institucionálního otroctví; ve střízlivém totalitárním newspeaku: sebeosvobození lidu. (Analogickou dionýskou přípravou k nastolení střízlivého institucionálního otroctví

představují omamné drogy, klasický exportní artikl totalitarismu od dob archaických.)

Především proto mě kolektivní chvalo zpěv českých exilových intelektuálů nad Pelcovým "osvobodivým" textem tak znepokojil. Domníval jsem se, že po existenciálních zkušenostech s totalitarismem budou právě oni proti těmto zotročujícím stimulacím imunní - na rozdíl od inteligence západní. Ukázalo se, že nikoli. Také oni neprohlédli dialektickou lest, jež slibuje vysvobození z otroctví aktem sebezročení. Exilový intelektuál, který je fascinován Pelcovým "textem", či před lety Kohoutovou *Katyní*, odhazuje všechny politické zbraně a kapituluje bezpodmínečně před antipolitickým totalitarismem.*) V Čechách se toto nebezpečí stupňuje ještě neblahým obrozeneckým sklonem nahrazovat politické myšlení a politickou aktivitu literaturou.

Manichejský pansexualismus *Děti ráje* bych v té souvislosti definoval jako **pasivní antipolitičnost** (sebe)zotročených mas v konfrontaci s **aktivní antipolitičností** otrokářské nomenklatury. Obojí stojí bohužel k sobě v navzájem se podmiňujícím a doplňujícím vztahu. Pelcův "text" není totiž - jak řečeno - pouhá literatura, nýbrž kombinatorika věcného popisu reálné praxe a návodu k následování. Dalo by se tu mluvit o (nekonečném) procesu ztotožňování **mimesis** a **imitatio**. Odkazuje k tradici esoterických textů odvěkých orgiastických mysterií, zasvěcuje příští adepty. V tom smyslu jej lze vidět ve výrazném protikladu například k románu Jeana Raspaila *Le camp des saints*, postaveném na ryze literární konfrontaci posledního zbytku svobodné polis s globálním pansexuálně totalitárním otroctvím.

K tomu přistupuje další aspekt, v němž se - tentokrát v jiné dimenzi - projevuje onen nedistancovaně přímý vztah mezi reálnou praxí a jejím slovním popisem. Myslím tu na fenomén t.zv. kolektivní zpovědi. Rozšířila se - v nejrůznějších obměnách - s protestantskou revolucí, a má ovšem i svou dialektiku (subjekt : kolektiv), jež příznačným způsobem provází dialektiku osvícenství. Byla oblíbená v nejrůznějších sektách a zmasověla nakonec v pietismu. S osvícenstvím se rychle sekularizovala do literární podoby, již předznamenaly paradigmatické veřejné "zpovědi" J.-J. Rousseaua. Od něho postupuje nekonečný řetěz zpovědí "dítěte svého věku" až do našeho století.

U všech lze skoro objevit onen manichejsko-gnostický základ daný vyznáním lidských ubohostí s nápadným sklonem k sadomasochistickému exhibicionismu v oblasti sexuální patologie. Tahle zpověď ovšem nejen neočekává žádné rozhřešení, ale přímo je odmítá. V tom se tyto zpovědi diametrálně liší od velké zpovědi Augustinovy. Jejich cílem je naopak manichejsky blasfemicky obžaloba Boha Stvořitele "takového světa".

I v této sekularizované podobě lze ještě rozeznat stopy protestantské revoluce, totiž Lutherovo apriorní zatracení světa jako državy ďáblovy, spojené s degradací agape na úroveň identity erosu a sexu; obojí ospravedlněné dvěma *soli*: *sola fides, sola Scriptura*. Stačí pak sledovat historický vývoj protestantské teologie až na práh osvícenství, a ukáže se, že je v podstatě dán progresivní redukcí obou *soli* na pozadí postupující idealistické integrace zatracení reality světa a přirozeného člověka až na samu mez jejich neexistence. Pokus teologa Kari Bartha překonat tento manichejský trend dialektickou teologií, obávám se, neuspěl.

Manichejské zatracení přirozeného člověka metodou veřejné zpovědi musela nakonec velmi logicky dostat formu neliterární - nebo jen druhotně literární - v takzvaných veřejných procesech. První náznaky toho lze objevit už v 17. století za Cromwellovy puritánské revoluce, jejich hlavní "otáčeči" jeví se otvírá však až ve 20. století s marx-leninskou revolucí. Onen druhotně literární prvek v nich je dán předem připravenými "texty" zpovědi, které se bezostyšně publikují. Příznačné je, že zcela podružnou se stala reálná

vina veřejně se zpovídajících, což vyplývá velmi důsledně z apriority manichejského zatracení přirozeného člověka "o sobě". Co se apriorním odsouzením vytyká, je především ztráta uvědomělosti, jež je konečnou sekularizovanou obdobou protestantské *so-la fides*. Neexistence rozhršení se pak projevuje - opět nemálo logicky - neúprosnou likvidací po veřejném sebezatracení zpovídajícího se. Od obého však může být provini- lec kdykoli "rehabilitován". To, že totalitární likvidace se dá chápat také jako sekularizová- ná doba zatracení - jako trest za ztrátu víry-uvědomělosti -, nelze jen tak vyloučit. Možnost rehabilitací ex post patří pak k jakési infernálně zvrácené podobě "spásy" či "vykoupení", jejichž předpokladem a podmínkou je však zatracující likvidace.

Od sentimentálně solipsistického exhibicionismu k veřejné autoliquidaci vede spirála dějinného pokroku. A snadno se dá vyvrátit v této souvislosti často vyzdvihovaná okol- nost, že kolektivní zpovědi člověk kryje svou vinu v zástupu těch ostatních a automatic- ky se zachraňuje. Nejde totiž o to, že se v kolektivním zákrutu odpočátku znehodnocuje lítost a odosobňuje rozhršení, nýbrž jde o pravý důsledek a rezultat této kolektivní lsti: všem bez rozdílu se dostane nikoli odpuštění, ale jediné zatracení; v sekularizované rovině končí proces ztotožněním masové likvidace a masové rehabilitace, nebo lépe: pro- ces sám je procesem jejich ztotožňování, likvidace je rehabilitace.

Nezapomeňme však, že souběžně s tímto "procesem" probíhá boj za odmetafysičtění lidských práv, který zahájil Rousseauův zák Kant. Ta souběžnost, podle mého názoru, vy- plývá z pokusu vymezit lidská práva "o sobě", tj. oprostit práva lidského subjektu od jakékoliv metafysické odpovědnosti za tato práva před Bohem, nejvyšším Soudcem. Což znamená, zbavit člověka závislosti na jakémkoli rozhršení, spáse, na vykoupení z viny. Teprve v této oproštěnosti lze mluvit o právech "o sobě". Představa, že lidská práva mo- hou být po právu vyhlašovaná a uplatňovaná až po vykoupení z viny, je dnešním bojov- níkům za lidská práva naprosto cizí. To proto, že k hlavní strategii tohoto boje patří ono listvé krytí subjektu v kolektivu bez lidské tváře.

Absolutizace lidských práv, jež vyplývá z dialektické "Aufhebung" lidské viny v od- lidštěném kolektivu, vede nutně k další dialektické fázi, v níž absolutizované lidské právo může být kdykoli negováno veřejným procesem odosobnělé, odosobňující autokonfese s následnou totální likvidací, po níž, jak už víme, může následovat negace v podobě to- tální rehabilitace atd., in inf. Infernální lest těchto procesů tkví v tom, že reálný subjekt se svými absolutními právy "o sobě" jako by zde vůbec nebyl brán v potaz, jako by ne- byl tímto procesem ani míněn, a také následná rehabilitace jako by se na subjekt vůbec nevztahovala; odsouzen je pouze stínovitý přirozený člověk za svou neuvědomělost. Ab- solutnost uvědomělosti však tvoří základ absolutnosti lidských práv "o sobě". Jak se to rýmuje s tezí o metafysické odpovědnosti, rozhršení a vykoupení z viny? Uvědomě- lost - toť právě vědomí osvobození od nezbytné odpovědnosti, rozhršení a vykoupení, vědomí kolektivního, všelidského osvobození skrze dialektickou jednotu likvidace a re- habilitace.

Vraťme se však do hájemství literatury. Mluvil jsem už o specifickém vzta- hu veřejných zpovědi a la *Děti ráje* k realitě. Obecněji lze hovořit o vztahu jazyka ke skutečnosti, a to zejména v umění naší pozdní doby. Přímou s muči- vým soustředěním se tím vztahem zabýval Hermann Broch. Jeho velký román *Smrt Vergilova* usiluje - i když marně - o obnažení mysteria vztahu slova a skutečnosti. Totalitární pozdní doba se zde ubírá, zdá se, třemi cestami, z nichž všechny tři vztah jazyka a skutečnosti řeší negací reality ve prospěch konkrétna "druhé" skutečnosti s důsledky, které z toho plynou pro jazyk.

První vede k stále důslednější abstrakci abstrakce, k čiré znakovosti racio- nální metody, k symbolům symbolů linguistického logicismu. Slovo je zde oproštěno od jakýchkoli komunikativních vztahů, nevyovídá o ničem lid- ském, o ničem z přirozeného osvětí člověka. Slouží čiré absolutní gnozi, je- jimž nejvyšším poznáním a cílem je konkretizovaná identita bytí a nicoty, již je přirozený člověk a jeho svět bez milosti obětován.

Na prahu 20. století uvažoval už o této protiskutečnosti lingvistiky konkrétně Fritz Mauthner. Jejím reprezentantem se později stal například N. Chomsky, nikoli náhodou člen komunistické strany USA. – Na poli literatury k této integrální abstrakci přispívaly slavené avantgardní –ismy od futurismu přes dada až po "poetismus" umělé reality a rozličné formy abstraktní, "čisté" poesie.

Druhá cesta vede do nedozírných hlubin skutečnosti, na jejichž dně jako by se jazyk (konečně) zasnuboval s hmotou. Jenže tyto zasnuby jazyka a reality slouží jen tomu, aby jimi byla hmotná skutečnost popsána a odhalena jako odpudivá říše rozpadu a praslizu. Styk jazyka s taktó odhalenou realitou má leda umocnit její negaci. Čím více se jazyk sám pokrývá hnilobným slizem, čím je odpornější, sprostší - při neslýšném souznění neúprosně negujících abstrakcí -, a také čím více nafiká, stěná a nelidsky vyje nad ztrátou posledních forem, tím dokonaleji je splněn pravý cíl: negace reality a přirozeného, tj. do onoho praslizu zapadlého člověka.

V okcidentální kultuře lze pozorovat ono takřka orgiastické ponoření do praslizu, chápaného jako mateční lůno jednoty života a smrti zejména na přelomu století u filosofů "života" (Lebensphilosophie): od Nietzscheho přes Diltheye až po Klagese, Schelera, Keyserlinga, Bergsona a j. Z hlubin praslizu se pak vynořují staronová mýtická božstva, jejichž vyznavači, kněží a kněžek a pohřichů i básníků v pozdní době nezadržitelně přibývá. – Zasnuby filosofie s matečním louhem "života" jsou ovšem jakoby ještě poznamenány duchem souhlasu. Je nutno je však vidět v nerozlučné polaritě s radikálním odvratem od těchto hnilobných praorganismů k čiré - fekl bych kartesiánské - duchovnosti. Bod obratu je vytýčen kategorií hnusu, v níž si tolik líboval Sartre. Od něho pak věru nikdy nebylo daleko k farizejskému puritanismu bolševického a v neposlední řadě i nacionálsocialistického, jimž oběma se hnusil židokřesťanský kreaturální souhlas. Totalitární systémy vydestilovaly nakonec z hnilobně slizké identity života a smrti, jak jí kladla "Lebensphilosophie", esenci byrokraticky věcné permanentní likvidace: ve jménu "života" nového člověka.

Okcidentální literatura pozdní doby se podílela na tomto obojakém trendu programatickým vyhlášením osvobození jazyka, slov skrze jejich ponoření do matečního praslizu. Od Marinettiho "osvobozených slov" a Brechtova expresionistického vyznání Baala přes Apollinairovy výzvy k animalizaci výrazu až po rozdrolení slov v bezobsažná "čirá" písmena jako východisko nové řeči se dovršuje negace reality, do níž je - pro svou původní komunikační vztažnost - zahrnut i "starý jazyk". A právě na rozpadu jazyka jako znamení dokonalé negace reality (negace rozrušuje i samu možnost být vyslovena komunikativním, lidským "starým jazykem"), právě na finální fázi rozpadu slova v bezobsažné odlidštělé zvuky na jedné straně a v abstrakci čirých písmen "o sobě" na druhé straně se nanovo projevuje nerozdílná polarita praslizu a esenciální abstrakce. – U takového J. F. Célina nebo u našeho Pelce spočívá akcent na prvním pólu, u autorů abstraktní a vizuální poesie na druhém pólu. V Apollinairově básni *Vítězství*, kterou nadšeně cituje K. Teige ve své studii "Slova, slova, slova" (z roku 1927), vystupuje nedílná polarita trendu k negaci skrze dotyk s praslizem a k negaci skrze umocněnou abstrakci velmi názorně. Pár vybraných veršů (v překladu K. Teigeho) znázorní, oč běží:

*O ústa člověk pátrá po nové řeči
 Již gramatika žádného jazyka nebude mít co říci
 A tyto staré řeči jsou tak blízko smrti ...
 ... Ale ony jsou jako nemocní bez vůle
 Na mou věru lidé by rychle přivykli němohrám ...
 ... Leč umíme si mluvit
 Pohybujeme jazykem
 Trubíme jako postilioni
 Chceme nové zvuky nové zvuky nové zvuky
 Chceme souhlásky bez samohlásek
 Souhlásky, které těžce prdí
 Imitujte bzucení káčí
 Necht' prská dlouhý nosový zvuk
 Mlaskejte jazykem
 Poslužte si hluchým chlamstáním toho kdo nezpůsobně jí
 Dušené vrzání chrchle poskytuje rovněž krásnou souhlásku
 Rozmanité labiální krkání rozezvučí vaše rozhovory polnicemi
 Uvykněte si kručeti podle libosti ...
 ... A aby vše mělo nové jméno.*

V Teigeho komentáři manichejská polarita *nicotný chaos života : organizovanost ducha* vystupuje neuvědoměle sice, ale zcela jasně. Na jedné straně spatřuje Teige v Apollinairově básni "návrat k neorganizovanému životu", na druhé straně mluví o "reji" »slov, která nesouvisejí se skutečností«. Pro "novou řeč", již Orwell později nazve newspeakem, má Teige bezvýhradný obdiv, také proto, že jejími tvůrci jsou prý sovětští básníci, kteří »vskutku realizovali Apollinairův postulat: aby vše mělo nové jméno«. Stará jména praotce Adama mají být tedy naruby obrácena novou generací Prométeů, kteří v jakési »úžasné chemické laboratoři«, jak praví Teige - zde dožívá ještě chemické náboženství 19. století - konstruují systém negace starého jazyka. Teige to říká takhle: »Negace, kterou hlásá ruská moderna, má přirozeně více ohně a revoluční síly; její útoky druží se s říjnovým útokem proletariátu.« To je tedy pravá hnací síla, ohnivý kadlub dekonstrukce jazyka. Teige ji samu už vyznává - aniž si to uvědomuje - konkretizujícím newspeakem.

Naprosto jasná - byť ne Teigovi - je manichejská polarita *život : duch* na pozadí vztahu jazyka ke skutečnosti v tomto Teigově konstatování: »Myslíme ve slovech, což je smyslové a což nás přivádí zpět k animalitě a k přírodě. Všecka řeč je tělesná, organická... Moderní literatuře však musí být slovo toliko rudimentem. Myslí se ve faktech, myslí se v šířích a popřípadě v číslech.« O tom, že Teige neví vlastně, o čem mluví, svědčí závěr, který mu z toho dualismu vyplývá: »A tak právě ztělesnění dnešní literatury nenalzáme v beletrii, ale v žurnalismu a v reklamě.« Etc. etc.

Abych předešel nedorozumění. Nejde o to, že básník nebo literát používá vulgárních výrazů, vrší nechutné obrazy, promyšleně systematizuje surovost a obscennost, nýbrž o to, že těmito výrazům amputuje jejich stále živý a mnohdy tragický, ale nepochybně kladný vztah k substancím jsoucna, že slova pervertuje v odtažitá zakladadla, v pekelnou litanii soustavně opakovaného NE k skutečnosti stvoření.

Z Apollinairovy básně *Vítězství* jsme už zpola odvodili, že manichejská gnoze útočí proti "starému jazyku" na dvou frontách: ode dna hmoty a z mimoskutečnostních rozměrů abstrakce abstrakce. To vše jen proto, aby se

negace stvořené reality nakonec konkretizovala i v samém středu slov. Tak vzniká ono "třetí", "nový jazyk", newspeak dialektické a rozumí se "proletářsky revoluční" konkretizace.

Avantgarda považovala za "poetické" oslavovat bolševickou konkretizaci a nikoli stvořené jsoucnou. Newspeak neguje, jak víme, skutečnost a přirozeného člověka ve jménu vyššího konkrétna druhé skutečnosti a nového člověka. Avantgarda, k jejímuž programu patřila spiritualistická slepota, hluchota a němota - k Apollinairovým "němohrám" se druží Picassova malířská "slepota" atd. - jako formy důsledné negace vztahu mezi spornou skutečností a "starým jazykem", tato avantgarda s bezstarostnou vervou a veselím spojovala "labiální" zvuky s abstrakcí znaků, a ty "snové" montáže vydávala za předzvěst nového konkrétna, za abecedu nové soudružské komunikace, za nové vidění, slyšení a mluvení v utopické říši konkrétna. To šlo "poetisticky" a "surrealisticky" a "futuristicky" a "konstruktivisticky", dokud to trpělivé dějiny umožňovaly. V Čechách to znamenalo, dokud tam dožívalo politické dědictví posledních drobtů rakouské státnosti. Po jejich smetení v září 1938 také avantgarda ztratila "funkčnost". Konkrétno a jeho newspeak se začaly stavět na vlastní nohy. Sny byly došněny.

Co následovalo, byly jakoby naruby obrácené pojmy svoboda, rovnost, demokracie, člověk etc., jež však neznamenalou pouhý opak: svoboda otroctví, rovnost ponížení, demokracie totalitární systémy, nýbrž cosi zcela jiného v zcela jiném silovém poli konkrétna. "Starému jazyku" pro tohle zcela jiné a jeho silokřivky se nedostává náležitých kritických výrazů. Svoboda v post-avantgardním newspeaku znamená nejen zotročení těla, ale i duše, rovnost nikoli jen neslýchané ponížení člověka, ale jeho odlidštění pod úroveň všeho živého. To je tedy ta třetí cesta přinášející syntézu obou předcházejících plus dimenzi zcela jiného...

Zralý - ve smyslu Kantova "mündig werden" - newspeak se liší tudíž od své avantgardní nedochůdnosti právě kvalitou zcela jiného. Ta mu především umožňuje prosazovat se dialektickou lstí v hávu "starého jazyka". Zralost, dospělost newspeaku se na poli literatury a umění projevila vyhlášením doktríny socialistického realismu. Ten má s realismem literatury 19. století společnou jen nihilistickou bazi, kterou však, na rozdíl od měšťanského realismu, nezakrývá úzkostlivým opisem skutečnosti, arci bez substance a sloužící za pouhou fasádu nicoty.

Socialistický realismus, jehož právě jméno by mělo znít socialistický konkretismus, potvrzuje konečné vítězství nicoty nad realitou tím, že každé slovo, jež vysloví - na pohled přímo jako slovo Adamovy "staré řeči" - nabijí ničivým nábojem dialektické konkretizace, který při každém dotyku s realitou vybuchuje a trhá ji na kusy. Pracuje se tu s duchovními trhavinami. Nemylme se však, jsou horší než dynamit, neboť rozrušují realitu ze čtvrté dimenze ducha, působí jako otrávené stěly, od nichž pouhé škrábnutí je smrtelné. Každé slovo opatřené nábojem protiskutečností konkretizace má globální ničivý radius. Míří pak s neutuchající nenávisť především na člověka. Výrok bolševického newspeaku "především člověk" stanoví přednostní cíl, znamená rozsudek smrti, leninský výstřel do týla. I břídil Hitler likvidoval židy ve jméno "lidství", "záchranu člověka".

Za názorné příklady zralého newspeaku považuji Stalinovy projevy s prosulou rétorickou dialektikou otázek-odpovědí, jimiž se stvrzovalo a oslavova-

lo - sedmiminutový potlesk v sále - globálně ničivé dílo konkretizace.

Tři nové cesty vztahu mezi jazykem a skutečností - abychom problematiku převedli na užší pole "estetiky" - vedou tudíž nikoli k smrti poezie a umění (jak po ní toužila avantgarda), nýbrž k perverzi poezie a umění "starého" souhlasu s přirozeným člověkem a stvořenou skutečností. Co vzniká, je anti-umění, ars magna zcela jiného, smrtící idolatrie protiskutečnostního konkrétna v jeho ztotožňování se s nicotou, systém bezmezně nenávisť k stvořenému jsoucnu. - Kdo ví, možná že toto anti-umění navzdory všem prométeovským plánům konkretizace pomůže člověku pochopit možnost reálné záchrany skrze Apokalypsu.

*) V. Havel operuje termínem *antipolitika* ve smyslu reakce na *politiku* totalitární. V *Kritice totalitarismu* (1973) a v *České existenci* (1984) však varují před použitím pojmu *politika* pro globální expanzi a odlidšťující praxi totalitárního systému. Nazývám tento systém naopak *antipolitickým*, a *apolitičnost* pak jeho sluhou. Je ovšem zřejmé, že V. Havel si jasně uvědomuje znehodnocení totalitární "politiky", z čehož vyvozuje nutnost protitotalitární *antipolitiky*. Jde jen o spor terminologický.

OSKAR LOERKE

ANDREAS GRYPHIUS

Deficit in dolore vita mea

A pravím: Cenu má tohle jen!
- To není žádná věta,
To je můj končíř vytasen,
Před útočištěm světa!

Už vyraz hůl, neb spí tvé útočiště,
Už vyraz vzhůru, vyraz z Thule bran!
Já - kolen co jsem chlemtal krev, pil z tratoliště
A válkou jsem byl odchován.

Všude se táhlo pole prokleté,
O kterém řekli, že je plno klamu,
Bylo jen koukolem a mákem oseté,
Ačkoliv mohlo zrno dát i slámu.

Aby ten silný vrtohlavý vůl
Táhl svou brázdu lhářství,
Svištěla nad ním nejdřív hůl
A pak ho vykoupali v lázni žhářství.

A tehdy vzplál můj purpurový vztek,
Při jeho temném ohni
Své hořké úřady jsem vlek,
Klepadlo udeř, berane, se pohni!

Jak prahně srdce po základech světa,
Skrze ně ještě mnohem dál –
Cesta má tichá, ale kde má stopa rozesetá,
Jako by okovaný hřebec tancoval!

Ta stopa se vás ptala, nebylo snad dne,
Aby vás nechytala u všech bran!
Teď se mé srdce vrací domů, skrz naskrz zkoušené,
A mlčí, jinak to nechtěl Pán.

OSKAR LOERKE

PODZIMNÍ LEGENDA

V rudém a řídkém listí, přes chrastí
Stříbrným kopím zbodané,
Jde s hořkou vůní, ve své cti
Tvá duše, svatý Šebastiáne!

Pak za ní, kde se stromy tyčí,
Jen jen se dovrátit, vzít kápi jen,
Keť planých růží horečnatě syčí,
Boulemi šípků celý zachvácen.

Kde nebesa a černozem se odlučují,
Plá v dálce kupa žhavých záření.
Tam mlčenliví muži šípy kuji
V ohňových šatech odění.

OSKAR LOERKE

RUKA ZAVRAŽDĚNÉHO

Říká se, když ruka vraha
Sprovodí srdce ze světa,
To znamená že dává:
Vztažená ruka z hrobu vykvétá.

Už dávno ukradli mi
Života sladký smysl sám.
Tam, ach tam už tenkrát byly zimy,
Tak jako zde, kde teď se nalézám.

Však není nepřítel, jež Bůh by ved,
Jen vy, kteří už v kostky chcete hrát.
Možná že zavede mě, možná že oklame mě svět,
A přece jakou útěchu on umí dát!

Hoří v něm světlo, abys tu tihu noci snes,
Jejení přízrak nosí zlatý kříž,
Tak jako svatý Hubert, stejně dnes
Ty budeš na to dbát, když o tom víš.

Jen ten, kdo nedbá, chystá se a osedlal –
Tak vy! teď držíte se za chomout,
Ale jen klamný chřestot je váš cval,
Les rozpadl se v osud.

Přeložil **Ivan Slavík** (v raných letech šedesátých).
(Vychází bez vědomí překladatele.)

JAN BENEŠ

INDOLENCE

Literární uzavření neblahostí

V Československu jsem podstoupil pár desítek tak zvaných »Besed se čtenáři«. Pár se jich vydařilo, zvláště jedna v brněnské Zbrojovce, kde shromáždění pracující na závěr vypískali ze sálu předsedu závodní organizace KSČ. Na jině, v kasárnách v Ruzyni, se ke mně přihlásil muž zvaný Šimek, právě tehdy sloužící lidu a později proslavený ve dvojici Šimek a Grossman, a ještě po jakési další, v Žižkově škole v Moravské Třebové, už mi byl styk s davy zakázán. Škoda.

Na všech těchto besedách mne však šokovalo, když mne kdosi, a pravidelně tam kdosi takový byl, oslovil jako »státního spisovatele«. Pokud jde o literaturu, záleželo na tom, jak člověk odpovídal, pravidelnou otázkou bylo, kolik člověk za takovou knížku *dostane*, nikdy se nikdo nezeptal, kolik si člověk takovou knížkou vydělá. Odpovídal jsem pravdivě, o zásadách autorských archů a počtu nákladu atd. – ale ten titul státního spisovatele, který se *pokaždé* vyskytl, mne pokaždé znovu zarazil. Pochopení spisovatele jako státního zaměstnance mne notně šokovalo. Snad tehdy jsem si začal uvědomovat, že v obecném povědomí společnosti znamená literatura, a tudíž také její tvůrce, především privilegované postavení muže, který je na tom tak dobře, že nemusí ráno vstávat v půl páté do práce... Tedy nikoli privilegovaný společenský status daný myšlenkovými schopnostmi tvůrce, ale v daných podmínkách spíše *privilegovanou zaměstnaneckou kategorií* všeobjímajícího státu.

Snad jsme k tomu dorostli tím, že v minulém století, když se česká literatura stávala obecnější, byl spisovatel ve *státním* Rakousku jakousi českou národní institucí, a z prostého poslání tohoto postavení musil konat věci, které s jeho literární profesí vlastně nesouvisely.

Konal tak, jak vidno z Manifestu českých spisovatelů, až do vzniku samostatného národního státu.

První republika tento status umocnila. Že do té literatury psané v Čechách patřila také nemalá a zatraceně slavná část světové literatury psané německy, už ze mých časů na školách nevykládalo.

Komunisté, když své partajní spisovatelské frakci odstranili nepartajní konkurenci, se na tuto tradici snažili pilně navázat. Pomoc našli ani ne tak u původních a mezitím obstarlých zastánců byvší proletářské kultury a jiných branží, ale spíše u lidí, kteří vskutku literárně vyrostli hlavně za Protektorátu (Jan Drda jako nejtypičtější představitel). A neboť i malé lejno si přeje hodně smrdět, nastaly tíráry kolem každého popsaného kusu papíru a literatura přestala být literaturou, ale začala plnit kulturní úkoly. Což plnila už za Rakouska, jenže tehdy je nemusil autor plnit podle direktiv udílených nějakým oufa-dem.

Naprostá většina autorů, i těch komunistických, to literárně odskákala. Nastala éra pilných řemeslníků, kteří spíše než literatury byli schopni onoho naplnění socialistického realismu, definované jako doktriny, mající za úkol oslavit členy ÚV KSC takovým způsobem, aby tomu tito členové byli schopni sami porozumět.

Jinak se vyvíjela aktivita. Na Dobříši běžely "přípravky pro dělnické spisovatele" jejich jediným plodem byli, pokud se mi podařilo zjistit, Milan Smolik a Rudolf Černý.

Dále psaly dobře narozené, či dobře provdané či oženěné děti z lepších rodin, odložené na filosofickou fakultu. Pamatuji jednu literární debatu, kde se dva studenti této instituce, oba již nadějní mladí básníci, dohadovali, zda je z hlediska jejich literární kariéry lépe pojmout za manželku dceru potentáta X, či potentáta Y.

Nu a pak psali ti, co prostě musili. Třeba Hrabal, který také na vydání své první knížky, *Perlička na dně*, čekal plných deset let!

Vydaná knížka, jaksi automaticky, zajišťovala místo v nějaké redakci, či filmové skupině, a obyčejně právě tam literární činnost také končila. Bylo dosaženo společenského statutu.

Jistě jsem byl teď hodně nespravedlivý k mnoha kolegům, kteří nepřestávali psát, přestože redaktorská místa obsadili, a kteří se to snažili dělat poctivě a k prospěchu obecné věci. Nerad. Autoři, kteří chtěli publikovat samozřejmě musili vědět co se smí, a co ne. Byli lidé poctiví, jako Dr. Chalupa v Čs. rozhlasu, nebo XY, dramaturg Národního divadla, kteří člověku prostě řekli:

»Pane Beneši, každá společnost má svá tabu. Tu hru jste napsal dobře, ale dokud tam bude ten nesympatický esenbák, tak to prostě neuvedeme.«

Penáty "sympatických esenbáků" uznával každý. Protože je uznávat musil. Můj "nesympatický esenbák" nakonec vyšel – povídka *Problém* v cyklu *Do vrabců jako když stělí* – ale právě jen v knížce, nu a po diskusích v "Našem vojsku", kde našťastí seděli lidé, kteří penáty sympatických esenbáků právě jen musili uznávat, a dokázali posléze v "milostivém létě 1963" přesvědčit dozorčí orgány, že ten esenbák vlastně není tak nesympatický, jak se jim to zdá. Roku 1963 to šlo, roku 1964 také, roku 1965 už zase ne.

Malér chudáka Škvoreckého se *Zbabělci* tkvěl vlastně v tom, že nedodržel onu základní poučku socialistického realismu, . . . oslavit členy ÚV tak, aby tomu byli schopni porozumět! Kladnou úlohu strany tak, jak to vyžadoval

řád literárních věcí československých těch časů, oslavil až na sám pokraj slušnosti (třeba i na radu nějakého redaktora, který chtěl knižce pomoci), – leč nestalo se tak způsobem, kterému by oslavenci byli schopni porozumět. O osatek se postarala ješitnost, nikoli ÚV KSČ, ale literárních pověřenců ÚV po redakcích, která prostě Škvoreckému záviděla čtivě napsanou knížku. Ostatně, tři roky po maléru už autor popíjel na Dobříši u stolu s autory pamfletů na Zbabečce a knížka vyšla znovu.

Zde si musím dovolit malé odskočení, vcelku neliterární.

Když Zbabečci vyšli, pykal jsem právě na dole KooH-i-noor II u Mostu a spolu se mnou tam také pykala skupina živnostníků z Náchoda.

Civilní havíři dokázali jeden výtisk Zbabečců opatřit, a tudíž jsme četli i my. Přinejmenším tedy muklici zaměstnaní pod zemí u podniku Báňské stavby. Nu a občané z Náchoda pak vyprodukovali rovněž petici knihu odsuzující jakožto dílo hančící revoluční tradice Náchoda atd. a podali to do rukou výchovného náčelníka. Prostě cosi na způsob toho, co třeba tehdy napsal do "Mladé fronty" Ivo Štuka. Na rozdíl od Ivo Štuky, který plnil stranický úkol na poli literatury, se živnostníkům ovšem jednalo spíše o podmíněné propuštění? Chyba! S většinou z nich jsem se pak setkal po amnestii roku 1960 venku, shodně jsme se pobavili nad tím, jak výchovnému náčelníkovi zcela ušlo, že Zbabečce lágrová knihovna nevlastní, ale do jednoho mi ti petičníci, které jsem potkal, potvrdili, že o podmínku ani tak nešlo, prvotním impulsem jejich petice prý byla snaha potopit člověka, kterého znali, který byl z jejich prostředí a který začal sloužit komunistům. Neboť vydávat knížky, nezávisle na obsahu, za takovou službu šmahem považovali. V tomto případě však své téze navíc obsahem dokazovali. Dodávám, že jsme se tehdy pohádali tak krutě, že jsem se s mnohými už v životě nesetkal.

Tudíž, bylo vydávání knížek takovou službou, či ne?

Nemyslím. Psát knížky je, a byla, pro většinu lidí zajisté především snaha po větším bifteku, přesto do toho ještě dokázali dát jakési poslání o obecných lidských hodnotách, a ty se mnohdy lišily od těch státně vyhlášených. Záleželo na poměru těchto hodnot.

Sám jsem se stal "státním" spisovatelem náhodou.

"Naše vojsko" roku 1962 vypsalo jakousi soutěž a na radu dcery jednoho strojívnice, která patřila ke společnosti, kde jsem své výtvary předčítal, jsem se do této anonymní soutěže přihlásil. Jednalo se sice jen o jakýsi sborník, ale když se mně dotyčný redaktor zeptal, nemám-li takových rukopisů víc, s klidným srdcem jsem mu je slíbil do 14 dnů (neměl jsem už žádný) a za těch 14 dnů jsem pak vskutku naklepal svou první knížku *Do vrabců jako když střeří*, a dotyčnou soutěž NV (ostatně obecně přezdívaného na "Jejich vojsko") vyhrál. Redaktoři šetrně z cyklu vyřadili povídku *Iluze* (o Budapešti 1956), že to jaksi nezapadá do rámce soutěže o československých lidech v uniformě, ale obecně se za knihu vzali. Pokud mohu říci, redaktoři tohoto podniku prokazovali více odvahy a dobré vůle než kdekoli jinde, za těch časů, a taky mnohem více chuti naplňovat ediční politikou to, čemu jsme později odborně říkali "srát bolševika". Mistr naplňování tohoto termínu byl Pavel Buksa jinak Karel Michal. Mimochodem taky asi jeden z mála skutečných literárních tvůrců té doby. Nikdy se mi v NV nestalo, aby mi tam nějaký redaktor radil (jako třeba Ivan Klíma ve "Spisovateli"), abych do knížky připsal kapitolu o stranické skupině bacharů (jednalo se o román *Druhý dech*). Pokud si

vzpomínám, tak taky silně protestoval proti tomu, že hrdinou tohoto románu je československý letec ze západu. Vykládal mi to lidsky a soudružsky, cestou po mostě Legií (kudy asi druhdy také, leč za jiných časů, kráčel Nezvalův "mladý hráč") a pravil:

»Západní pilot přece nemůže být kladný hrdina.«

Nu a já mu nerozuměl, a nerozumím dodnes, protože jsem chtěl psát o lidech, které jsem znal a o kterých jsem chtěl, aby věděli i druzí. O lidech, jejichž životy stály za to, protože ti lidé sami za to stáli.

Byla a je to pro mne věta stejně záhadná, jako když si později, když jsem sám užíval plodů dobříšského zámku, stěžovala družka Jiřího Marka, takto herečka z Vinohrad, u Tuzexem obtíženě tabule:

»Ale soudruzí, nám se z hlediště ozývá doslova reakční potlesk!«

A to se tam tehdy hrál zrovna Zámek, dotyčného Ivana Klímy!

Takže život je pln protikladů.

Psalo se samozřejmě i na zakázku.

Jednu takovou jsem odmítl, byla to nabídka Městského výboru KSČ v Praze, sepsat životopis Hakena. Ačkoli nabízeli hned na ruku 10.000 Kčs na studium materiálu. — A pak jsem si uvědomil, jaký jsem hlupec, protože napsat jsem přece mohl co jsem chtěl.

Druhou nabídku, sepsat cosi o Stavbě mládeže (jednalo se o širokorozchodnou trať), dotovanou dopředu jen částkou 2.500 Kčs plus dietami na cestu za reáliemi, jsem přijal. A podle smlouvy rukopis taky odevzdal Bibličkoví v Kulturní tvorbě.

Jenže jsem sepsal, co jsem sepsat chtěl a Kulturní tvorba to samozřejmě nemohla ani dát vysadit. Čímž moje zakázková práce skončila. Další literární zakázky se nekonaly, ale zato jsem nebyl náhle schopen prodat jedinému českému časopisu či novinám povídku. Zamrzla televize, čili měl jsem být buď navrácen k postavení lidí, kteří musí ráno vstávat, protože jinak jim žít nedovolíme, anebo si začnou vážit svého privilegia lidí, kteří ráno vstávat nemusí a přestanou kousat do ruky privileje poskytující.

Někdy mezi tím byla i diskuse na ÚV KSČ, kamž mne povolali k obhájení románu *Druhý dech*. (Zadán nakladatelství Čs. spisovatel). Toho románu, jehož kladný hrdina se velice nelíbil Ivanu Klímovi. Zájmy ÚV zastupoval tehdy Dr. Kostroun, obecně slušný člověk, zájmy Čs. spisovatele Jan Pilaf, který hlavně vykládal o tom, jak byl v koncentráku (pomlčel o tom, že byl zatčen 25. dubna 1945), redaktorka Drábková co editorka spisu. Nu a pak autor a ovšem dva oficií MV. Plukovník Homola, — který byl slušný člověk, jak se ukázalo v roce 1968, když se pro jistotu po vpádu bratrských vojsk zastřelil, a major Kloubec, který byl a dosud je jen sprosté hovado.

Pěkně jsme si pohovořili, já citoval Lenina a Gorkého, abych své pravdy obhájil a na Kloubcův příkaz běhal posluha do knihovny a já musil ždané citace hledat (a našel jsem je), a když celá ta parádička skončila, byl pro vydání knížky zástupce ideologického oddělení dr. Kostroun, Homola nevěděl, Kloubec pravil, že nic nezakazuje, ale že je proti. Pak se opravil a řekl, že knížku nedoporučuje.

Knížka taky vyšla až v Curychu roku 1975, že ano? Tedy česky, anglicky už dříve, a dostalo se mi za ni asi největší literární pochvaly od Grahama Greena, který mi napsal, že je to lepší než Solženicynův Ivan Denisovič.

S plukovníkem Homolou jsem se ještě párkrát setkal, vykládal mi toho

mnoho, například to, že byl v komandu, které tajně za noci bouralo po roce 1948 po Československu Masarykovy pomníky. V roce 1963 ho to notně mrzelo.

Literární živobytí jsem uhájíl. Jednak tehdy prsty české cenzury nezasahovaly na Slovensko, a věru, že Slovinci byli v umění srát bolševika pokročilejší než české literární vědomí. A věděli, že jdou bolševikovi z kachlíkárny na nervy prostě tím, když budou dělat věci, které nechce aby dělali, i když s politikou nemají třeba nic společného.

Bolševika hnětlo to, co Homolu mrzelo. Když se připomínaly hodnoty světa, který pomáhat zničit. Takové ty prosté pravdy, dávno známé a staré, ale o nic méně platné.

Literární živobytí se dalo rovněž obhájit psaním za někoho, kdo své řemeslo dělal sice neproblémově, ale moc to neuměl. To znamenalo psát za hotové, předávané v hotelu Palace; dialogy ke scénářům.

A přišel jsem ještě na jednu věc.

V Československu se hodně vyhledávaly literární soutěže.

Vždycky byly slušně dotovány a rukopisy hodnotila jury složená ze spisovatelů, kterým se už za dané situace psát nechtělo, anebo se jim nechtělo bez ohledu na situaci, protože své už řekli. Příspěvky byly anonymní.

Tak takhle jsem si dovilil vyhrát literární soutěž Svazarmu a dokonce i literární soutěž Rudého práva (1964).

Pro Svazarm jsem napsal povídku *Parvenu*, na paměť blba a krasy Parvěniče, jehož předvojenskou výchovu jsem v této organizaci musil projít, a pro Rudé právo povídku *Expert*, kterou tehdejší šéfredaktor Švestka hned odmítl otisknout. Nicméně, podle podmínek soutěže mně RP musilo zaplatit vyhlášenou odměnu a řádkový honorář, protože v podmínkách soutěže to bylo ...

Josef Sekera, který v té rudoprávní jury zasedal, mi později řekl, že tu povídku vybrali schválně, aby Švestku namíchli. Že je moje, to ovšem v době výběrové lekтуры nevěděl.

Hojně se teď, dokonce v odborných kruzích, píše o generaci šedesátých let. Nuže cítím se oprávněn říci, že taková generace neexistovala. Jak už jsem napsal jinde, musil jsem se vždycky obejít bez generace a pokládám tedy za správné, aby se generace taky obešla beze mne. Třeba Jan Procházka rozhodně podle rozškátulkovatelů literatury do té generace nepatřil, a přece mu šlo o jedno a to jisté, oč v literatuře jít musí. O spravedlnost, o hodnoty lidské existence, o život prožitý s pocitem poctivosti a dobré nálady.

O tohle šlo rozhodně všem. A lidé vrhající se do literatury, i v těch letech šedesátých, právě jen pro dosažení privilegia státního spisovatele, bylo v oné proslavené generaci právě tolik, jako v kterékoli předešlé. Ta předešlá, Kunderrů a Kohoutů, jen měla navíc obsazené pozice a nosila partajní průkazy a nehodlala diskutovat o žádných znásilněných pravdách, jejichž přiznání by vedlo ke ztrátě stalinismem vybudovaného statutu.

Tolik tedy literárních neblahostí. Psát mohl tehdy každý. Každý se mohl také ucházet o vydání své práce. Kariéru ukázkového člověka epochy, který z lágru na Kooh-i-noor II doroste na zadní sedadlo šestsettrojky se šoférem, díky moudrému řízení věcí obecných svrchovanými představiteli pracujícího lidu, jsem odmítl. Zkazil jsem si to sám, ale byla to moje volba a nelituji. Věci dopadly tak, že jsem, díky SSSR, Američanem. Díky SSSR, protože kdyby

nebylo bratrské pomoci, byl bych seděl dodnes v Praze a pravděpodobně dodnes považoval věci kolem sebe za pupek světa a vodil spřátelené turisty do Violy, anebo radil básníkovi X, když chce napsat něco, aby mu to prošlo a nechce se úplně zprostitovat, aby napsal poemu o ruské revoluci roku 1905, protože to samoděržaví se přece svrhnout mělo, ale o ÚV to přitom nemusí být. Ta poema mimochodem později vyšla, ale básník tak jako tak zapadl, protože po roce 1968 se začala vyžadovat hlubší samohana než jen nějaká oslava revoluce, která se nás vůbec netýkala, protože kulturní země Evropy se v rámci své civilizace stihly zbavit samovlád podstatně dříve.

Jaký byl tehdy význam literatury? Byl. Ta dobrá připomínala svět, který už nebyl, s podtextem, že když se budeme všichni snažit, můžeme ho mít zase. Rok 1968 samozřejmě postavil tuto tézi totálně na hlavu. Jinak to byl jen spolek lidí, kteří psali a obhajovali také, a v míře nemalé, své naprosto osobní zájmy. Kniha o tom, jací jsme, *Občan Humble* od Norberta Frýda zapadla bez zájmu, Kunderův *Žert*, kniha o tom, jaká byla a je společenská spodina, byla (za přátelské spolupráce hochů shodné partajní skupiny Svazu) povýšena na veledilo.

Ano, byli autoři, kteří riskovali, ale až do roku 1968 právě jen v mezích partajních pokynů. Za tuto hranici nešli a jít nechtěli.

Lidskými tvářemi se stali až ve chvíli, kdy jim Novotného pokus o restalinizaci, malou ale naši, dal vědět, že se obejde i bez nich a že jim ovšem sebere ty větší bifteky.

Byli mi protivní tehdy, a dokonce jsem se toho pocitu nedokázal zbavit, i když mi na nich tehdy ani dnes nezáleželo. Člověk se ale prostě raději zabývá kotětem, které má ze života legraci, než šnekem, o jehož pocitech nemůže vědět nic.

Psát rozhodně stojí za to. Občas to dosud dělám. A jsem spokojený s tím, že nemusím tvrdit, že tyhle básničky psal tenkrát můj jmenovec ... či bratranec, jako kolega Kundera, anebo tím, že prostě debatu o tom, co bylo tehdy, už nepovažuji za důležitou, protože jsem pořád socialista, jenže tedy v exilu, a v mládí jsme prostě byli trochu jiní.

Nebyl jsem v mládí jiný. Nanejvýš v tom, že jsem byl ochoten ještě osobně uvěřit v jakousi poctivost a *obecné poslání českého spisovatele*. Dneska vím, že něco takového neexistuje. Jsme jenom lidé. Dělíme se na slušné a neslušné, a věřit ve slušné jádro pod nánosy neslušnosti byl omyl. Už jsem z něj vyrostl, už se se všemi těmi lidmi nemusím nikdy vidět.

OPRAVA

V posledním dvojčísle jsme otiskli práci Jana Beneše INDOLENCE. Museli jsme ji zkrátit, což se stalo bez autorova vědomí. Byl totiž v době, kdy číslo muselo jít do tisku, na cestách a tudíž nedosažitelný. Též pořadí nebylo správné: INDOLENCE začíná kapitolou NA BOHNICKÉM NÁMĚSTÍ, pokračuje kapitolami CARPE DIEM a VYŠETŘOVATELÉ a uzavírá kapitolou LITERÁRNÍ UZAVŘENÍ NEBLAHOSTÍ, kterou přinášíme v tomto dvojčísle.

Bohužel jsme se neubránili ani tiskovým chybám, které se místy vyskytly. Omlouváme se dodatečně autorovi i čtenářům.

Redakční rada.

ADAM MICHNA Z OTRADOVIC

Ze sbírek: Loutna česká (1653)
Svatoroční muzika (1661)

POHRZENÍ POMÍJEJÍCÍHO SVĚTA (271–272)

Co pomáhá světská sláva,
an pomíji jako tráva?
Dým v povětrí větrem hyne,
život náš dnes, zejtra mine.

Co trůn pánuv, berla králův,
co koruny potentátův?
Všecko někdy vezme konec,
smrt poslední chce mít tanec.

Co spomahá krásným býti,
třebas tvář anjelskou míti?
Nejpěknější sprchá růže,
v hrobě hnije tělo, kůže.

Měj i oči křišťálový,
měj i pysky korálový,
buď vlas žlutý víc než zlato,
v brzkém čase bude bláto.

Měj zlatohlav neb hedvábi
a cokoli oči vábí,
zlato země jest červená,
marná jest u lidí cena.

Co jest roucho šarlatové?
Krev jest, lejno hlemežďové,
pejše musí sloužit moře,
bude někdy těžké hoře.

Co choditi v aksamitě?
Ošafte se, jak umíte!
Pošlo z červíčkův přeřiva,
nač se světa pejcha dívá!

Co červ z sebe vyhazuje,
velice člověk šacuje!
V tom se sadí a nadýmá,
své kochání, rozkoš mívá.

Měj se dobře, marný světe,
kratičký dym, jarní květe,
nedám se tobě mámiti,
volím věčnou rozkoš míti.

Čiň, jak tě tvá vede líbost,
já nestojím o tvou milost.
Vzdychám, dychtím po věčnosti,
časně sahám k pobožnosti.

DRUHÁ O SVATÉM VÁCLAVOVI (189–190)

Učinil nám divadlo
Pán Bůh z výsosti,
vystaviv nám zrcadlo
všelikých ctností,
svatého Václava,
jenž jest Čechův sláva.

V tom zrcadle, Čechove,
vždy se vzhlídejte,
jsou-li vaši mravove
rovní, zpytujte.
Napravte, co zlého,
držte, co dobrého.

Kněžím při mši sloužival
ctně, bohobojně,
ve všech skutcích se míval
slušně, pokojně,
hříchův se varoval,
pobožnost miloval.

I vy, lidé dospělí,
zde se vzhlídejte,
čím by jste se stkvít měli,
porozjímejte.
Páťte do milého
vejvodu vašeho.

První, mládenečkove,
se podívejte,
uzříte věci nové,
pilně stíhejte,
jaké činil ctnosti
Václav ve své mladosti.

Bohu i lidem milý
byl v své mladosti,
poslušný, uslechtilý,
obraz mravnosti,
libý i stydlivý,
ke všem přívětivý.

V noci, byť byla zima,
chodíval pěšky
s nohama bosýma
vejvoda český
chrámy navštívití,
k Bohu se modlití.

Vyvracel zlost pohanskou
dle své možnosti,
hájl víru křesťanskou
s velkou vroucností,
vyháněl pohany,
zastával křesťany.

Chrámy, kteréž zavřela
zlost Drahomíry,
horlivost otevřela
křesťanské víry,
kterou Václav svatý
chtěl větší znik bráti.

Slušně se každý díví
poniženosti,
že kníže nosil dříví
v noční temnosti,
chudým vdovám dával,
tajně vychovával.

Tak světli příkladove
tak vzáctných ctností
ať jsou vam, ó Čecheve,
v myslí, v vážnosti,
jak předešel, jděte,
kam přišel, přijdete.

O SVATÝCH APOŠTOLÍCH VŮBEC (227—228)

Zpívejme zvůčným hlasem
nyní i každým časem
dívne skutky,
s ďáblem půtky
apoštolův svatých,
Kristem vyvolených.

Tiť jsou slavní vůdcove,
všech věrných předchůdcove
v boji ctností
protí zlosti
světa bezbožného,
Kristu odporného.

Na kříži hlavou dolu
visel všech apoštolů,
Petr, sláva,
církvě hlava.
Pavel sřat i Matěj,
ukřížován Ondřej.

Podobně Filip svatý
křížován. Mečem sřatý
Jakub Větší.
Ale Menší
z chrámu Páně svržen.
Bartholoměj odřen.

Statečně bojovali,
nepravost přemáhali,
mečem ostrým
– slovem Božím
pohanstvo shladili,
Kristu podmánili.

Lebkou pravdy i ctnosti,
pavezou spravedlnosti
obhájení,
okrášlení,
proti ďáblu stáli,
vítězně ostáli.

Ač těla jich trápená
byla i umrtvená,
však čerstvostí,
statečností,
ducha nepozbyli,
víry nezrušili.

Tomáš oštípem proklán.
Matouš pak mečem prohnán.
Jan žádoucí
olej vroucí
snášel. Jůdu zbili,
palici dobili.

Tu vzteklost s ukrutností
s veselou zmůžilostí
pro milého
Krista svého
snesli, zahanbili,
šťastně zvítězili.

Ó stateční rekove,
ó slavní vítězove,
BOHA proste
a vyproste,
ať zde svítěžíme,
nebe obdržíme!

JOSEF KALVODA

CESTA K NÁRODNÍ SVOBODĚ

Skutečnost, že socha P. Marie v Exilu čeká na návrat do Prahy, aby tam byla postavena na místo, kde stávala socha P. Marie Vítězné, stržená pražskou luzou v listopadu 1918, je svědectvím o pokračující nesvobodě Čechů a Slováků. Nutí nás k zamyšlení o příčinách této neblahé situace a o smyslu a úkolu našeho exilu.

Problémem českého národa a myšlenkou jeho osvobození jsme se zabývali už od doby Mnichova, od začátku druhé světové války. Skončila sice porážkou nacismu, ale během válečných let Eduard Beneš udělal základní kroky k nastolení nové totality. Ač o příčinách komunistického vítězství bylo hodně napsáno a je nám jasné, že Československo se nestalo sovětským satelitem přes noc, jsou mezi námi stále ještě ti, kteří se domnívají, že teprve "vítězný únor" 1948 nastolil komunistickou diktaturu. Ti, kteří se zabývali studiem dokumentů a archivních materiálů, poukazují na Benešovu spolupráci se So-

větským svazem už v letech třicátých a pak na jeho osudnou cestu do Moskvy, během níž 12. prosince 1943 uzavřel smlouvu se Sovětským svazem na dobu dvaceti let. Tím bylo Československo zavlečeno do sovětské zájmové sféry. Tím byl dán základ k poválečnému režimu budovanému na Košickém vládním programu, který byl programem komunistické strany.

V historické analýze je ale možno jít dál než jen k r. 1943. Lze poukázat na dobu první světové války, kdy počátkem r. 1918 bolševici byli velmi slabí a čs. armádní sbor se mohl spojit s protibolševickými silami v Rusku a porazit je. Je známo, že T. G. Masaryk hájil zásadu neutrality vůči bolševikům, zatímco jiní Češi a Slováci v Rusku byli přesvědčeni, že bolševiky bylo nutno porazit a tím zbavit Evropu a celý svět bolševického nebezpečí. Bohužel, názor, že bolševismus byl ruskou záležitostí a nikoliv světovým problémem, převládl v poválečném Československu.

S odstupem času je nám jasné, že odpůrci tohoto názoru měli pravdu a že viděli dále do budoucna než falešní proroci a hlasatelé neutrality. Viděli, že Československo bude jednou ohroženo nově povstalým Německem a že bude potřebovat podporu svobodného, demokratického a národního Ruska, na rozdíl od Ruska ovládaného bolševiky, v němž viděli spojence Německa. Pakt Molotova s Ribbentropem ukázal, že měli pravdu. Byli ale umlčeni dávno předtím, než následkem tohoto paktu válka začala.

Snažíme-li se pak vypátrat příčinu nesprávného názoru a nesprávné politiky, jdeme-li k jádru věci, pak musíme dojít k závěru, že postoj vůči bolševismu v Rusku a jinde, spolupráce s komunisty během války a po válce, byly následkem oportunistu, neochoty vidět věci tak, jak jsou, tj. nevidět v komunismu zlo a kolaborovat s ním. Byl to následek krátkozrakosti a mravního úpadku. Převládl názor, že nejsme strážci našich bratří. Tato mravní neutralita, amorálnost, která je vlastně nemorálností, vedla krok za krokem k vítězství komunistů u nás i jinde. Stručně řečeno, jádrem našeho problému je mravní úpadek. Odklon od základních principů křesťanské morálky.

Pokles morálky soukromé i veřejné se projevoval v českém národě už od doby první světové války, kdy bylo hlášáno heslo "Pryč od Říma!". Druhá světová válka naučila více lidí lhát, klamat sebe i druhé. Jak to napsal jeden český publicista, jak Češi tak i Čecháčkové mají schopnost sebeklamu užasnou. I když je možno mít výhrady k této generalizaci, je mezi námi dost těch, kteří zaměňují realitu za iluze a iluze za realitu. Namísto staré křesťanské zásady "vaše řeč budiž ano ano, ne ne", mnohým se stala životní normou švejkovina, předstíraná či skutečná kolaborace se zlem a život se lži a ve lži. Machiavelianismus, dvojitá morálka, měření dvojitým loktem a svatý zákon sobectví byly povýšeny mnohými na normu a jsou hlášány pod rouškou termínů, jako jsou osobní zájem, národní zájem, společenský zájem, politická únosnost či neúnosnost, anebo státní zájem převyšující principy osobní morálky.

V údobí mezi dvěma světovými válkami byli u nás teologové, sociologové a mravokárci, mezi něž patřili otcové jezuité Kajpr a Krus. Je možno se rovněž zmínit o časopise Sdružení katolické mládeže, Dorostu, či o Floriánovi ze Staré Říše a jiných, kteří varovali národ před mravním rozkladem, hlásali mravní obrodu a návrat ke křesťanským tradicím a hodnotám. Hlasy těchto lidí byly ale často hlasem volajícího na poušti. Vedení státu bylo v rukou těch, kteří ve své krátkozrakosti viděli obvykle věci ze zorného úhlu sebezájmu, amorálnosti a sobectví.

Říká se, že národ má takové představitele a vedoucí, jaké si zaslouží či jaké si zvolí. Víme z historie, že ovce si někdy zvolí vlka za svého vůdce. V tomto případě nelze dávat vinu pouze vlkům, ale i oněm ovčím, které je volily. Proč bylo jen málo těch, kdo hlasitě protestovali proti orientaci čs. zahraniční politiky v letech dvacátých a třicátých? Proč bolševické masakry milionů lidí v Sovětském svazu neotevřely všem lidem oči? Proč osud těchto milionů byl tak mnohým lhostejný? Proč byla v roce 1935 ratifikována smlouva se Sovětským svazem? A proč v době Mnichova Beneš opět prosadil svou vůli a kapituloval, ač lid i armáda chtěli bojovat?

Jeden britský politik napsal o Benešovi, že byl krátkozrakým ve svých jednáních s Hitlerem v letech třicátých a se Stalinem v letech čtyřicátých. Že nechápal, jak dlouhou lžicí je nutno mít při jezení polévky s ďáblem. Nechápal to on a nechápali to i druzí. Nechtěli vidět následky kolaborace se zlem, ba ani nechtěli totalitu považovat za zlo. Tím se zase dostáváme zpět k základnímu bodu, že jádrem českého problému je odklon od křesťanské morálky a od základních křesťanských ctností, mezi nimiž je v řadě neposlední statečnost.

Musíme mít odvahu nazývat věci pravými jmény a obléci se ve zbroj boží; ozbrojit se mečem pravdy. K mravní obrodě je nezbytné fídit se božími příkázáními, tj. milovat Boha-Pravdu nade vše, a bližního jako sebe samého. Tudíž základním předpokladem k osvobození národa je změna postoje jeho příslušníků vůči Bohu-Pravdě a bližnímu. Musíme hájit nespravedlivě obviněné a pranýřovat jejich pronásledovatele a lháře. Měli bychom se podobat onomu poutníkovi, který miloval boží Pravdu a byl ochoten za ní jít třeba až na konec světa.

Minulého roku jsme oslavovali jedenáctistoleté výročí smrti sv. Metoděje. Se svým bratrem Cyrilem byli prohlášeni za apoštoly Evropy papežem Janem Pavlem II. Slavnosti se konaly v Římě, na Velehradě, v Levoči, Djakovu (Jugoslávie), Midlante a Uniontown (Kanada) a Ellwangu (záp. Německo). Bylo vzpomenuáno, že v Ellwangu sv. Metoděj byl vězněn německými biskupy. Trpěl nevinně, ale neztratil víru a naději. Pak se ospravedlnil z nepravdivých obvinění v Římě a vrátil se na Moravu jako arcibiskup.

UVěznění sv. Metoděje nám připomíná, že jsou lidé nešťastí se používat prostředků nečestných, včetně lži, k dosažení svých osobních či politických cílů i mezi těmi, kteří si říkají křesťané. Komunistům ovšem vždycky účel světil prostředky. Zápas mezi dobrem a zlem existoval v dobách sv. Metoděje právě tak jako i dnes. Za lidi zlé vůle je se třeba nejenom modlit, aby se obrátili k dobrému, ale také jim odporovat. Jak už to řekl před mnoha lety Edmund Burke, "aby zlí lidé vítězili stačí, když dobří lidé mlčí". Vždyť i sám Kristus vyhnal kupčičky z chrámu se slovy: "Dům můj je dům modlitby, ale vy jste z něho udělali peleš lotrovskou." Za příchod božího království se křesťané mají nejenom modlit, ale také i k tomuto cíli pracovat a o něj usilovat.

Často se setkáváme s otázkou, zda je možné, aby došlo v dohledné budoucnosti k osvobození českého národa. Musíme rozlišovat mezi možným a *pravděpodobným* a nezaměňovat tyto dva termíny. Co je možné, nemusí být nezbytně pravděpodobné. Tedy například, kdyby došlo v Sovětském svazu k vážné roztržce mezi vůdci komunistické strany, kdyby dvě frakce začaly mezi sebou bojovat o moc a kdyby každá z nich měla na své straně část tajné policie a armády, pak by mohlo dojít k odvolání sovětských vojenských jed-

notek z Československa a snad i celé středovýchodní Evropy. V tomto případě by bylo nutné, aby Češi a Slováci měli odvahu povstat a svrhnout vládu komunistů. Museli by mít dostatek statečnosti a vůle k vítězství; museli by mít mravní sílu k boji se zlem.

Tedy jsme zase zpět u jádra českého problému a důležitosti práce pro mravní a duchovní obrodu národa. Bez této obrody nelze očekávat, že by se národ mohl osvobodit od poroby duchovní i fyzické.

Jaký je tedy náš specifický úkol? Co máme dělat? Máme svobodnou vůli a tedy se můžeme rozhodnout pro život v pravdě či pro život ve lži a se lží. Žijeme v zemích, kde nad námi nevisí Damoklův meč státní bezpečnosti a hrozba zatčení. Můžeme tedy nazývat věci pravými jmény, pravdu pravdou a lež lží a máme možnost postavit se do řad spravedlivých a proti těm, kteří si sice rádi hrají na vůdce, ale nemají k tomu ani politické ani mravní oprávnění. Nebudeme-li mít k tomu vůli a odvahu, pak se nikdy nestaneme solí země, kvasem, který by prolнул základní strukturu české společnosti. Řečeno jinými slovy: není-li hledání pravdy smyslem našeho exilu, pak tento nemá žádný smysl. Není-li boj za pravdu, právo a spravedlnost našim programem a naší povinností, pak jsme jen součástí onoho starého morasu a stáda ovcí, které volily vlka. Česká otázka je a byla otázkou mravní. Ti, kteří to nevidí či nechtějí vidět, nemohou vést národ ke spásě a svobodě. Vede-li slepý slepého, oba spadnou do jámy.

Existují periodika, která si fíkájí, že jsou křesťanské orientace a která neváhají otisknout nepravdy, ale nechtějí otisknout pravdu. Od těchto nelze očekávat pomoc na národní obrodě. Totéž platí i o jednotlivcích, kteří se klaní mamonu či se sklání před rádobyvůdci, vydávajícími se za mocné tohoto světa, ale kteří se v minulosti chovali zbaběle či oportunisticky.

Exil je jen malou ratolestí národa, který v převážné většině žije doma. Může se ním komunikovat prostřednictvím sdělovacích prostředků a tím i ovlivnit vývoj za železnou oponou. I když je nezbytné, aby sdělovací prostředky, včetně Hlasu Ameriky, BBC, Svobodné Evropy a rádia a televize v Německu a Rakousku, věnovaly hodně času zprávám o běžných událostech, měly by se více zabývat základní věcí, kterou je mravní a náboženská obroda národa. Lidé nemohou být uspokojeni filosofií marxismu-leninismu, poněvadž tato nemá odpovědi na základní otázky, kterými jsou: odkud člověk přišel, kam jde a jaký je smysl jeho života. Proto lidé budou stále hledat to, co bude dávat smysl jejich životu. Budou stále toužit po naplnění života. Zvláště mladí lidé hledají a budou hledat pravdu o minulosti i přítomnosti a budou hledat východisko z dnešní situace. Důkazem toho je účast na poutích, zvláště na mariánských poutních místech. Jestliže se loni na Velehradě shromáždil víc než stotisícový zástup věřících u příležitosti jedenáctistoletého výročí smrti sv. Metoděje, pak máme důvod věřit, že se podobné zástupy budou shromažďovat i v budoucnu, kdykoliv se k tomu naskytne příležitost. Rozhlasové stanice a sdělovací prostředky vůbec musí věnovat těmto hledajícím zástupům pozornost. Je nanejvýš žádoucí, aby lidé naslouchající zahraničním rozhlasovým a televizním stanicím v soukromí svých domovů měli příležitost slyšet úvahy a přednášky o mravních následcích kolaborace se zlem a srovnávat je s životem v pravdě, s životem podle zásad božích přikázání. Zlo musí být poraženo zbraněmi duchovními. Musíme proti němu bojovat. Bez boje není vítězství!

Mnohým se často zdá, že situace je beznadějná. Avšak křesťan nikdy ne-zoufá, křesťan má naději! Jsme povoláni k stavbě božího chrámu a musíme den ze dne přispívat modlitbou a prací k jeho vybudování. Vždyť Království boží nepřijde s patrností. Je v nás. Zloba našich nepřátel je pro nás jen výzvou k další vytrvalosti v boji. My se nesmíme nikdy vzdát! Naši zbrani je Pravda boží, která nakonec zvítězí a nás osvobodí!

Ti, kteří promlouvají k národu doma i zde, by měli stále zdůrazňovat, že režimy přicházejí a odcházejí, ale národ, věrný křesťanské morálce a křesťanským tradicím a kultuře, zůstává. Tato myšlenka byla vyjádřena už ve staré cyrilo-metodějské hymně: "Nezhyne rod, jenž věřit neustane. Dědictví otců zachovej nám, Pane!" Řečeno jednou větou: Bez národní obrody nebude národní svobody!

(Předneseno na IV. SYMPOSIU NÁRODNÍ OBRODY, Lisle, Illinois, USA, 12. října 1986.)

POSLEDNÍ POCTA

Jožka Pejskar, pseudonym Jožka Pero, vydal druhý díl »Poslední pocty«. Je to "Památník na zemřelé československé exulanty v letech 1948-1984". Ke knize je připojen jmenný rejstřík k oběma svazkům a fotografie některých zesnulých exulantů. Biografická data o jednotlivcích jsou uvedena v kapitolách o teologii, pedagogice, zdravotnictví, právu a justici, umění, sdělovacích prostředcích, samosprávě a veřejné činnosti, ekonomii, průmyslu, státnictví, obchodu, zemědělství, tělovýchově a doplňcích.

Je záslužným činem publikovat biografie stovek lidí pocházejících z Československa, kteří nás předešli na věčnost. O některých jednotlivcích se dovídáme více, o jiných méně a o některých vůbec nic.

Je možno vytknout autorovi, že úmyslně vynechal biografie některých významných exulantů, přestože jejich boj proti komunismu a jejich činnost v exilu měly historický význam. Namátkou lze jmenovat dra Václava Vondráka, generála Lva Prchalu, majora gen. štábu Zdeňka Sládečka, redaktora Rudolfa Kopeckého, profesora a žurnalistu Simeona Gelfanda, a redaktora Vladimíra Pekelského. Jsou ignorováni snad proto, že šli vlastní cestou a že se neklaněli u vrbiček?

Dr. Václav Vondrák stál u kolébky »České Družiny« a hnutí za čs. nezávislost v Rusku v r. 1914. Jeho úsilím, a za spolupráce dalších ruských Čechů a Slováků, byly položeny základy čs. armády v Rusku, bez jejíhož vystoupení proti bolševikům v r. 1918 by nebylo došlo k uznání Spojenci

čs. národní rady vedené T. G. Masarykem jako "spolubojující" organizace. Vondrák zemřel v Čile v r. 1962.

Generál Prchala byl jedním z těch, kteří nesouhlasili s Benešovou kapitulantskou politikou v září 1938. V létě 1939 organizoval české a slovenské legie v Polsku. Jeho skupina v Londýně odmítla smlouvu se Sovětským svazem uzavřenou Benešem v prosinci 1943 a prohlásila ji za neplatnou už v lednu 1944. Pro své nekompromisní jednání byl vystaven šikanování, perzekuci, nemohl se vrátit do Československa po válce a zemřel v chudobě. Jeho věrným spolupracovníkem byl maj. gen. štábu Z. Sládeček, který ze zásadních důvodů odmítl nabízenou kariéru v čs. armádě kontrolované Benešem a dobrovolně zvolil exil.

Redaktor Rudolf Kopecký byl významným žurnalistou. Organizoval čs. odboj v Polsku v r. 1939. Pak byl, po jejím ustavení, členem čs. Státní rady v Londýně. Jako národní demokrat upadl v nemilost u Beneše a po válce se do Československa nevrátil. Zůstal v Londýně a byl redaktorem v BBC. Kopecký byl nesmírně mnohostranný autor a pro historiky má velký význam jeho šestidílná práce »Vzpomínky starého novináře«.

Simeon Gelfand byl významným sociologem. Napsal několik knih, včetně poslední »V předvečer druhého dne«, publikované v exilu. Byl významným exilovým znalcem marxismu-leninismu. Odmítl universitní stoliči, když mu ji komunisté nabízel s podmínkou, že s nimi bude spolupracovat. Před únorem 1948 "propašoval" články do lidoveckého tisku, z nichž se pozorný čtenář dozvěděl fakta o pravém stavu věci v poválečném Československu. V exilu založil Křesťansko-demokratické hnutí (KDH) a v Belgii vydával ROZPRÁVY. Docházely do uprchlických táborů a šly jako na dračku. Nebylo divu, že ve volbách ve většině uprchlických táborů zvítězily kandidátky Křesťansko-demokratického hnutí, ke kterému se hlásila nejenom většina bývalých lidovců, ale i příslušníků občanských stran zakázaných Košickým programem.

Vladimír Pekelský vedl hnutí čs. federalistů a vydával mnoho let »Bohemii«, známou pro zásadně protikomunistické zaměření. Spolupracoval mj. s red. Kopeckým a prof. Gelfandem v Ústředí demokratického exilu, které se ustavilo začátkem let padesátých. Bylo protiváhou Rady svob. Československa, která byla, jak to říkával Kopecký, Národní frontou v exilu bez komunistů.

Nejde o to, zda jsme souhlasili či ne s lidmi, kterým byla "poslední pocta" odepřena. Jmenování nepochybně hráli větší roli v emigraci, než velká část těch, pro něž se v knize místo našlo. Člověk, který z důvodů zásadních jde proti proudu, ač ví, že si dělá nepřátele a že mu to vadí v jeho kariéře, dokazuje sílu svého charakteru. Zaslouží si tedy "poslední pocty" víc, než bezpátefní či oportunistický exulant, který nehledá pravdu, právo a spravedlnost, ale jde s proudem, aby měl finanční zisk a pochybnou "slávu".

Pokus vymazat jména některých exulantů z historie čs. exilu připomíná praxi komunistů, kteří si tak počínají v psaní jejich "historie". Včerejší oslavenec se stane "neosobou", člověkem, který nikdy neexistoval, jak se to přihodilo Trockému a Stalinovi. I když nemáme k těmto zloduchům žádné sympatie, vymazat jejich jména z historie znamená historii fašovat. Odepření "poslední pocty" některým významným exulantům svědčí nikoliv o velkorysosti autora, ale spíš o jeho malosti.

K. J.

SAMOMLUVY JANA VLADISLAVA PmD 1986

Jestliže předchozí básnická sbírka VĚTY – PmD 1981 – nevzбудila širší ohlas mezi exilovými čtenáři poezie, možno připustit jejich nepřipravenost na nevšední plody hermetické poezie, která téměř vymizela z naší literatury. Ve Vladislavovi ožívá ona prokletá poezie vzácnými útvary strof, poznamenaných Jákobovým soubojem s andělem, v tom nejobyčejnějším smyslu. Básník totiž umísťuje doprostřed banální reality nadosobní konflikty své estétovy duše – na samotnou kost a kůži ohlodaného člověka dědictvím nedávné světové katastrofy i jejím pokračováním v mrazivém ovzduší poválečných let. Nahý člověk dnešní dehumanizované epochy tu krvácí přespřfiliš z mnoha staronových ran, ranek a oděrek. Aby byl nejrozličnějšími protivěnstvími blížického věku Železa a hlíny přibližován víc smrti než životu.

V SAMOMLUVÁCH najdeme krvavé otisky básníkovra roucha pod všedním hávem slov, rmutných nad prchavostí bédného bytí. Vázanou řečí *Podzimní suity*, věnované F.H., prozrazuje Vladislav svoji spřízněnost s halasovskou – a tedy apokalyptickou tradicí poezie, o níž zde jde. Trpkosti podzimních vůní prosakuje pach nahořklé krve: cena trýzněného života. Oddíl *Samomluvy* má přes 20 stránek stylově různorodých textů, tvořících ústřední výpověď vysoce výlučné poezie, vkořeněné do nejskutečnější všednosti českého prostředí nedávného desetiletí. V němž básník prožil osud pária, vyhoštěnce, deziluzované bytosti, uzavřené toliko do své nejintimnější samomluvy básnické.

Za takových podmínek dokázal Jan Vladislav téměř halasovskými prostředky, především svým hněvivým gestem, osvobodit se ze zakletého ghetta vyvržence. Chrlícího krev "hořícího člověka" na kačírské hranici: autodafé moderního absolutismu jednodimenzionální společnosti, z níž byl básník nakonec definitivně vykázán. Snad proto, že se jeho zrak často spojil s mnohými němými, mlčenlivými svědky a vyrval hrůznost života z jejich zkamenělých tváří; smísil obraz své vnitřní existence s otisky trpících bytostí... Závěrečné oddíly *V mlhách* a *Sloky* navracejí se k ustálenějším konstantám básnického výrazu, aby poukázaly na těžce znovuzískanou kontinuitu Vladislavovy dnešní a poválečné poezie, takto spojené v jednotlý celek.

MIROSLAV NOVÁK

OD ČESKÉ EXISTENCE KE KRITICE TOTALITARISMU

Rio Preisner patří bezpochyby k myslitelům, kteří vyslovují některé pravdy příliš brzy, což má za následek, že sice jeho texty zůstávají i po dlouhých letech podivuhodně aktuální, ale v době zrodu hledají těžko nakladatele, ba i čtenáře, aspoň toho exilového. Preisnerova *Česká existence*, kterou knižně vydaly v prosinci 1984 Rozmluvy v Londýně, časově i tematicky přímo nava-

zuje na *Kritiku totalitarismu*, jež vyšla v římské Křesťanské akademii roku 1973. Jak uvádí autor, Česká existence vznikala v letech 1969-1972.

Podobně jako *Kritiku totalitarismu*, již svého času Mikuláš Lobkowicz uvítal v římských Studiích č. 61 jako originální přínos českého bytostně křesťansky orientovaného filosofa vzdáleně připomínajícího Ericha Przywaru. Theodora Haeckera či Petera Wusta, je i Česká existence psána ve formě zlomků. Skládá se ze dvou částí ("Ke kritice revizionismu" a "Středoevropská otázka"). Oba problémové okruhy se teď těší zvláštnímu zájmu. Když autor *Kritiky totalitarismu* od roku 1969 pronikavě odhaloval omyly tzv. marxistického revizionismu, narážel zprvu na sevřený šik obhájců "socialismu s lidskou tvář". Mezitím však uplynulo dost vody a dnes už řada z nich dává v mnohém Preisnerovi zapravdu. Připomínám při té příležitosti zejména Sládečkovu knihu *Osmadesátý*, v níž jsou revizionisté podrobeni nemilosrdné, ale přesvědčivé kritice.

Pokud jde o 2. část Preisnerovy knihy, tj. o "Středoevropskou otázku", její téma v poslední době přišlo do módy. Stačí poukázat na Kunderův článek "Únos Západu", který vzbudil úplnou senzaci, ale také zcela oprávněné kritické připomínky, anebo na práci Václava Bělohradského *Il mondo della vita: un problema politico*. Nemyslím to tedy nikterak ironicky, když prohlásím, že Preisnerova Česká existence se objevuje na exilovém knižním trhu ne-li včas, pak přinejmenším v příhodném okamžiku.

Její autor prošel do dnešní doby určitým vývojem po stránce názorové (svědčí o tom mj. Preisnerova poznámka "Místo úvodu" z dubna 1983) i po stránce formální. Ze všech esejistických prací (Preisner napsal totiž kromě toho také několik básnických sbírek) pocházejících z novějšího období byla zatím knižně publikována jenom *Kultura bez konce* (Arkýř, Mnichov 1981, 225 str.), která je originálním zamyšlením nad statí Václava Černého "O povaze české kultury". Větší rozruch než *Kultura bez konce* vyvolal rozsáhlý článek o paralelní kultuře, který Preisner dokončil začátkem roku 1981 (téhož roku ho také přednesl na setkání ve Frankenu), vyšel však až v roce 1983 v 1. čísle časopisu "Rozmluvy".

Mezi reakcemi virulencí vyniká otevřený dopis Václava Bendy, kterému nejspíš ušlo, že Preisner se zabývá paralelní *kulturou* ve filosoficko-kulturní perspektivě, nikoli paralelními *strukturami* v perspektivě sociologie politiky. Určitý podíl viny na tomto nedorozumění nese i autor *Kritiky totalitarismu*, je však jasné, že pozorný čtenář tento rozdíl perspektivy nemůže přehlédnout. Nepůsobí přitom právě nejlepším dojmem, když Benda vyzdvihuje důležitost své vlastní statí o "paralelní polis" a vytýká Preisnerovi, že se o ní ve své studii nezmiňuje. Otázkou *kultury*, kterou analyzuje Preisner, se Bendova stat' jen letmo dotkla dvěma větami, a pokud jde o primát Bendovy *sociologické* ideje, neškodí konstatovat, že koncepci paralelních struktur vypracovali už před několika desetiletími západní funkcionalističtí sociologové. Zvláštní zmínku zde zasluhuje Robert K. Merton a jeho dílo *Social Theory and Social Structure*.

Preisnerův článek a Bendova kritika navozují delikátní téma vztahu domova a exilu. Myslím, že na *obou* stranách (ne tedy jen na straně exulantů) je ještě nutné vyvíjet úsilí o překonání vzájemných předsudků. Vzpomeňme třeba způsob, jakým reagovali na odchod pastora Svatopluka Karáska do zahraničí někteří jeho přátelé žijící v Československu. Nebo jak se Benda vyjádřil

o tzv. exilových "kritických zprava", kteří prý píší "z pohodlného zápečí" (Rozmluvy č. 2/1984, str.204). Úzká skupinová mentalita a nechuť k pochopení druhého brání klidné a věcné diskusi, které je zapotřebí jako soli.

Preisner dokončil začátkem osmdesátých let dva zásadní spisy: mnohosestránkové *Speculum* a kratší (asi 80 stran strojopisu) esej *O tzv. smrti marxismu*. Lze předpokládat, že podobně jako v případě České existence si i na jejich vydání budeme muset počkat víc než desetiletí. V těchto i jiných pracech novějšího období se už nesetkáme s formou fragmentů. Preisner však zůstává věrný esejí, v němž se nadále prolínají filosofické, teologické, politické a literárně-kritické myšlenky. Pokud Lobkowicz srovnával raného Preisnera s Przywarou, Preisner *Specula* mi poněkud připomíná amerického konzervativního autora Thomase Molnara. Ten je rovněž původem z evropské komunistické země (Maďarska, které však opustil už po druhé světové válce). Oba přednášejí na jedné americké universitě (ne na stejné), oba se dovolávají Erica Voegelina, Leo Strausse et Urse von Balthasara. Oba jsou katolíci a hlásí se k Tomáši Akvinskému, nelze je však řadit k tzv. neoscholastice. Molnar i Preisner jsou břitci polemikové a terčem jejich kritik je ve filosofii zejména německé myšlení počínaje Hegelem a Marxem, v politice pak protiskutečnostní praxe komunistů a jejich spřeženců.

Systematičtější postup a vzrálější charakter posledních autorových studií by čtenáře neměly odradit od jeho předchozích textů, k nimž Česká existence patří, a které mají právě dnes šanci najít početné příznivce. Jak Preisner sám píše, vztah mezi Kritikou totalitarismu a Českou existencí by se dal charakterizovat jako přechod od křesťanské filosofie k její aplikaci na politické a historické myšlení. Problémy, jimiž se zabývá, jsou právě vášnivě diskutovány v nejnovějším Svědectví (č. 74/1985), které se točí okolo Kundery a jeho kritiků (V. Havla, M. Šimečky, M. Haunera, G. Nivata, Fr. Bondyho a J. Kise). Chtěl bych zde aspoň krátce upozornit na jeden z klíčových předmetů sporu, který se týká jak kritiky marxistického revizionismu, tak "středoevropské" otázky, tj. obou témat Preisnerovy České existence. Jde o vztah Ruska a komunismu.

Milan Kundera prohlásil v rozsáhlém interview ve francouzském týdeníku *L'Express* z 28. června 1980 toto: »Rusko a Maďarsko jsou dvě komunistické země. Ale jedna chce ovládnout svět, druhá se ovládána. Režim jedné je podporován obyvatelstvem, režim druhé je takřka jednomyslně kontestován.« Ve svém článku "Únos Západu" sice Kundera zčásti nuancoval toto stanovisko, ale v zásadě se k němu hlásí stále. Není tedy divu, že např. Šimečka musí Kunderovi připomínat, že komunismus není jenom nějaká nemoc ruské či východní civilizace. Podobně i François Bondy upozorňuje: »Ostatně: je-li Stalinův komunismus jev Evropě cizí, proč našel v Československu relativně víc příznivců než kdykoli v Rusku? Sovětský nátlak nebyl rozhodujícím činitelem, který umožnil komunistické straně nastolit v roce 1948 diktaturu v zemi, která tehdy nebyla okupována.« (Svědectví č. 74/1985, str. 361.)

Jesliže Kundera prohlásil, že »svým trváním, svou šíří, svou systematickostí nemá masakr české kultury po roce 1968 v dějinách země od třicetileté války období«, jak ho cituje Jacques Rupnik (ve francouzské revui *Politique étrangère* č. 3/1984, str. 636), pak lze s ním souhlasit leda v tom, že svou kvantitou se kulturní katastrofa po sovětské invazi zhruba vyrovnala kulturní destrukci po roce 1948, je však třeba zároveň dodat, že pokud jde o brutalitu,

ta byla nesrovnatelně větší po únorovém puči. Tehdy mnoho spisovatelů, básníků a jiných představitelů kultury strávilo dlouhou řadu let v nepředstavitelných podmínkách komunistických vězení a lágrů. Je ovšem pravda, že v téže době si četní komunističtí "kulturní pracovníci" na jejich hrobech buďovali slibnou kariéru. Odtud pak jejich počáteční údiv (který výstižně popsal Josef Sládeček), když za husákovské normalizace přišli právě z nich mnozí "na řadu" a stalo se jim údělem - nutno říci v daleko mírnějším podání - zažít na vlastní kůži to, co "ti druzí" důvěrně znali už od tzv. "Vítězného února".

A kde je hitlerovský totalitarismus a zavření vysokých škol? Kundera tento hrůzný fenomén neprávem podceňuje, podobně jako podceňuje kulturní a lidskou tragédii poúnorového vývoje, a to přesto, že právě v těch obdobích byl nejkrutěji pronásledován židovský génius, v němž plným právem spatřuje jednu z nejvýznamnějších složek středoevropské kultury. Nacismus totiž nebyl ani ruský, ba ani "východní", a proto se pochopitelně nehodil Kunderovi do jeho schématu "únosu Západu". Naprotitomu Preisner v České otázce správně uvádí (na str. 215) historickou skutečnost, že to bylo svého času právě kulturně vyspělé Německo, které podleho svodu totalitarismu. Proti jiné známé tezi marxistických revizionistů, kterou jsme často čítávali na stránkách časopisů v době Pražského jara, a podle níž nedemokratický ráz sovětského režimu vyplývá prostě z nedostatečného ekonomického rozvoje Ruska, Preisner (na téže stránce) připomíná bolševický boj proti kulakům: »Každý průměrný bolševik ví, že nikoli rolník, nýbrž maloměšřácké maso, ovlivněné průmyslem, jsou nejvíce přístupné totalitární ideologii.«

Lze bez jakékoli slovní hříčky prohlásit, že studium "české existence", jde-li do hloubky, vede nutně ke "kritice totalitarismu", jež překračuje tematiku národních a kulturních rozdílů. Preisnerova kniha představuje cenný příspěvek k problematice nanejvýš časové a závažné. (Ženeva, 19.5.1985)

U BOHA NENÍ NIC NEMOŽNÉHO

Německý katolický list "Publik-Forum" přinesl 31.1.1986 rozhovor s kardinálem Františkem Tomáškem. Přinášíme jej v plném znění. V úvodu se píše, že rozhovor byl pořízen v paláci na Hradčanech s doprovodem starého rádia, aby »tajní odposlouchávači nemohli aspoň slyšet každé slovo«.

- O.: Kolem 250 000 věřících bylo loni 7. července na Velehradě u hrobu sv. Metoděje. Co znamená ta událost pro církev ve Vaší zemi?
- T.: Celý svět mohl vidět, kolik je v naší zemi hluboce věřících a že to nejsou jen staří lidé, ale především mladí. Dvě třetiny těch poutníků byli mladí. To je nové a to dává naději do budoucnosti.
- O.: Dalo se podle něčeho poznat, že se od Velehradu něco pohnulo uvnitř církve?
- T.: Ano.
- O.: Co si myslíte vy osobně o postavení církve v Československu?
- T.: Vždy říkám: Protestovat pro království Boží znamená mnoho, modlit se

za království Boží znamená více, trpět pro království Boží a za ně, jako Kristus trpěl na kříži, to je všechno. To všechno se děje v naší církvi. Mnozí obětují skutečně svou krev.

- O.: Na bídu v Latinské Americe církev odpovídá prioritou zájmu o chudé, jak církev v Československu reaguje na svou situaci?
- T.: Věrností. Věrností Ježíši Kristu, Svatému Otci a církvi. Žít s ukřižovaným a vzkříšeným Kristem - to je nejdůležitější, co my můžeme dělat - a mít naději: Protože u Boha není nic nemožného.
- O.: Existuje nějaké poselství vaší pronásledované církve křesťanům, kteří žijí v bezpečí na Západě?
- T.: Naše poselství zní: Věrnost. Věrnost církvi a Sv. Otci. A ne věrnost nějakým "pokrokovým" teologům. Křesťané na Západě by měli žít s ukřižovaným a vzkříšeným Kristem - to pomáhá proti pokušením vysokého životního standardu a "dolce vita".
- O.: Co mohou křesťané na Západě dělat pro církev v ČSSR?
- T.: Měli by se víc zajímat o naši situaci, seznamovat se s našimi podmínkami. Měli by to, co my zde prožíváme, objevit. Mělo by se o našich podmínkách psát mnohem více. Když se o nás venku začne mluvit, zemřeme.
- O.: Katolická církev v ČSSR už několikrát pozvala papeže k návštěvě. Počítáte s tím, že by k tomu jednou mohlo dojít?
- T.: Sv. Otec je s námi duchovně spojen. On rozumí naši situaci a je nám velmi blízko. Ještě nikdy jsem ho nezažil nervozního, nejistého, rozčileného - vždycky je klidný a mírný, plný optimismu a naděje. Tak se jedná s komunisty. Je pravda, že jsme jej několikrát pozvali. Při biskupském synodu v Římě mi v prosinci loňského roku řekl, jak mu je líto, že nemohl přijet na Velehrad k oslavě Metodějova jubilea. Sv. Otec mi také řekl, jak si je jist, že Československo navštíví. Neví jen, kdy k tomu dojde. Sám jsem byl překvapen, s jakou jistotou o tom papež hovořil.
- O.: Vzhledem k omezením, v nichž musí pracovat vaše církev, jak vy jako arcibiskup uskutečňujete každodenně svou službu?
- T.: Ve věrnosti ukřižovanému a vzkříšenému Kristu a poslušnosti církvi a Sv. Otci. Bůh mi pomáhá. Jsem starý, letos oslavím 87. narozeniny a čekám na nástupce. Ale s ohledem na současný stav vztahů mezi církvi a státem ještě není možné, aby Sv. Otec jmenoval nástupce. Takže nesmím dovolit, aby mě poměry, podmínky umožnily. Zůstávám ve svém postavení. A dělám to pln naděje, protože naše církev žije, a co se budoucnosti týče - jak už jsem řekl: U Boha není nic nemožného. **Z Informací o církvi**

MÁME STRACH?

Máme. Jsme plni strachu, neboť nám hrozí, že přijdeme o své zaměstnání, že budeme bez služebního postupu, bez prémie, bez výplaty, bez možnosti vzdělávat se ve státních školách, bez nároku na svobodný pohyb, bez okruhu přátel, bez možnosti chránit si zdraví - a konečně že budeme bez života. Jsme plni strachu, že přijdeme o vše, čím se svět pobízí. Bojme se fyzické bolesti a bojme se i psychického utrpení, které je také z tohoto světa.

Na čem nám tedy záleží? Na Božím království, které není z tohoto světa,

nebo právě na hodnotách světského života? K těm máme mít přirozeně úctu jako k části stvořitelského díla, mají být k užítku člověka, ne k jeho zotročení. Cožpak nám to Ježíš Kristus nepodal dost "po lopatě"? Hodnoty jeho království nemůže ohrozit nikdo z tohoto světa. Budou-li našimi životními hodnotami, nebudeme ohroženi žádným zásahem proti hodnotám světským. Tuto skutečnost můžeme formulovat také jinak: Budeme neohroženi. Od dob prvních apoštolů se ve světě nic podstatného nezměnilo; jenom kulisy na jevišti jsou jiné.

Z Informací o církvi

UKRAJINSKÁ KATOLICKÁ CÍRKEV

Vzpomínáme 40. výročí zlikvidování ukrajinské katolické církve východního obřadu, sjednocené s Římem.

Stalo se to ve dnech 8. – 10. března 1946. Ukrajinský kardinál Lubačivskij, žijící v exilu, vydal při tomto výročí prohlášení, v němž projevil naději, že vláda SSSR znovu uzná ukrajinskou katolickou církev v souladu se závěrečným aktem Helsinské dohody a závěrečným dokumentem Madridské konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě. Kardinál s bolestí přijal zprávu, že se dokonce připravují oslavy tohoto smutného výročí likvidace katolické hierarchie, kdy byli zatčeni a odvezeni do vězení a pracovních táborů biskupové, kteří projevili vůli zůstat i nadále ve společenství s Apoštolským stolicem. Kard. Lubačivskij prohlásil, že na tuto událost by se mělo spíše zapomenout, protože to, co se stalo, se protivi lidské důstojnosti a ekumenickému úsilí o obnovení společenství křesťanských církví.

Ve dnech 8. – 10. března 1946 se sešla ve Lvově tzv. synoda, na které se násilně zrušila brest-litevská unie z r. 1596. Na synodě byla přítomna asi jedna třetina řeckokatolických ukrajinských kněží a někteří laici, kteří se stali obětí propagandy. Byli vyzváni, aby se odřekli latinské sjednocené církve a přestoupili do ruské pravoslavné církve. Před tím tajná policie zajistila primase Slipého a deset biskupů. Protože synodu mohou svolat jen biskupové, byli z katolických kněží dva vysvěceni na biskupy a ti synodu svolali. Vláda potom úředně zrušila ukrajinskou katolickou církev. Tato situace trvá dodnes.

Ukrajínští biskupové sjednocení s Římem zahynuli ve vězeních a na nucených pracích. Tuto pohromu přežil jen ukrajinský primas Slipyj, který se roku 1963 zásluhou Jana XXIII. dostal do Říma, r. 1965 se stal kardinálem a zemřel r. 1984. Ukrajínští věřící byli postaveni před rozhodnutí: buď přestoupit na pravoslavi nebo nepatřit do žádného církevního společenství. Přestup do římskokatolické církve byl zakázán. Většina ukrajinských řeckokatolíků však zůstala věrna Římu. Za tuto věrnost museli draze zaplatit. Do vězení se dostalo 1733 kněží, 1090 řeholních sester a velký počet laiků. Více než 1400 kněží, 800 sester a velký počet laiků obětoval svůj život za svou věrnost papeži a církvi. V téže době bylo zlikvidováno více než 3000 katolických farností, bylo zavřeno 4400 kostelů a rozpuštěny katolické organizace.

Ale ani 40 let pronásledování nezničilo řeckokatolickou církev, která má dnes asi 4 miliony věřících. Tajně pracují noví biskupové a kněží. V posledních letech se katolíci dovolávali i veřejně svých práv. Založili si dvě hnutí: Ústřední výbor ukrajinských katolíků a Sdružení na obranu práv věřících a

církve na Ukrajině. Mají i dva samizdaty: Kronika katolické církve na Ukrajině a Akatolický ukrajinský posel. Vláda by byla ochotna uznat ukrajinskou katolickou církev a vrátit jí zabavený majetek, avšak jen pod podmínkou, že přeruší spojení s Římem a vyhlásí samostatnou ukrajinskou katolickou církev. (K tomu viz i naše č. 2/1986.) Tato vládní nabídka narazila však na odpor katolického obyvatelstva. Ateistická vláda reagovala tak, že zatkla dva představitele ukrajinské katolické církve, Josefa Terelju a Vasila Kobryna.

V těchto dnech zvláště prosíme Pána, aby uštědřil katolické církvi na Ukrajině co nejdříve opravdovou náboženskou svobodu. O přimluvu se obrácíme zvláště k nejznámějšímu mučedníku unie, svatému Josafatu Kuncevičovi, arcibiskupu polockému, který byl ubit na vizitační cestě r. 1632 ve Vitebsku; 12. listopadu celá církev vzpomíná jeho památku a modlí se za církevní sjednocení. Mučedníkem za jednotu se stal i jezuitský kněz Ondřej Bobola, jehož r. 1657 strašlivě zmučili kozáci nedaleko Pinska.

Kéž Panna Maria, kterou sjednocení katolíci na Ukrajině tak vroucně uctívají, dodává jim statečnost v jejich těžkém boji za věrnost jejímu Synu!

Z Informací o církvi

O OVCÍCH

Ovce má nevhodné postavení k tomu, aby soudila; vždyť víme, že ovčák chodí vpředu a ovce se tlačí za ním; je zřejmé, že by propadly úplně malomyslnosti, kdyby už neslyšely pastýře, který je jako jejich bůh. Slyšel jsem vyprávět, že ovce, které vedou do hlavního města, aby je tam podřezali, hynou po cestě žalem, nedoprovází-li je jejich dosavadní pastýř. Takové je to od přírody, neboť je pravda, že pastýř se velmi věnuje ovčím a jejich dobru; nakonec se to všechno pokazí tím, že je podřezou; ale to trvá jen chvíli, je to jaksi mimo všechno ostatní a u ovcí to vůbec nic nemění na jejich citech.

Ovčí matky to vysvětlují jehňatům, když je učí ovčí kázni a když je varují před vlkem. A ještě víc je varují před černou ovčí, kdyby se nějaká vyskytla a chtěla snad prohlašovat, že největší nepřítel ovcí je právě pastýř.

»Kdopak o vás pečuje? Kdo vás chrání před úpalem a deštěm? Kdo řídí své kroky podle vaší chůze, abyste se mohly pochuti pást? Kdopak jde s velkou námahou hledat ztracenou ovčí matku? Kdopak ji přinese zpátky v náručí? Viděla jsem plakat tohoto drsného člověka pro ovčí zahynulou nemocí. Ano, viděla jsem ho plakat. Když jednou vlk sežral jehně, byl pěkný poprask a pastýřův pán, nejvyšší a neviditelná prozřetelnost, sám do toho zasáhl. Nadával, že přišlo nazmar jehně. Podnikla se výprava na vlky a pět vlčích hlav bylo přibito na vrata chléva, a to pro jediné jehně. Nač hledat další důkazy? Jsme jeho údy a jeho tělo. On je naše síla a naše dobro. Jeho myšlenka je naše myšlenka; jeho vůle je naše vůle. Proto tedy, mé milé jehňátko, jsi samo sobě povinnou překonávat nesnáze poslušnosti, jak pravila jedna moudrá ovce. Jen se zamysli a posuď to. Pročpak bys chtělo být neposlušné? Pro chomáček travičky? Nebo snad pro radost a dovádění? To je zrovna tak, jako kdybys řeklo, že se necháš ovládat svým jazykem nebo svými nemotornými nožkami. Ale tak to není. Vždyť přece víš, že dobře vychovanému jehňátku, které má ctizádnost stát se správnou ovčí, neprotiví se nohy ostatnímu tělu. Zapamatuj

si tuto zásadu; ze všech ovčích zásad snad nejlépe vyjadřuje vlastní povahu správné ovce. Musíš patřit stádu, tak jako tobě patří tvé nohy.«

Jehně se pak řídilo těmito vznešenými zásadami, aby stálo pěkně pevně na svých nožkách; a velice potřebovalo pevnosti, neboť je obklopil pach krve a nezbyvalo mu nic jiného, než naslouchat záhy přerušenému nářku; nakonec začalo tušit cosi hrozného. Ale čeho se strachovat u dobrého pána, vždyť nebylo učiněno nic, než co on přikázal? Čeho se bát, když vidí, že se pastýř tváří jako obvykle a je klidný jako na pastvině? Nač spolehat, nespolehně-li se na tento dlouhý sled úkonů, jež jsou všechny dobrodiním? Když dobrodinec, ochránce zůstává klidný, čeho se může děsit? A i když už jehně leží na zkrvaveném stole, hledá ještě dobrodincův pohled, a když ho uvidí nablízku, nespouští s něho oči a najde ve svém jehněčím srdci přece jen co největší odvalu. Tehdy se snaží nůž; tehdy se stírá vše, co bylo třeba vyřešit, a zároveň mizí všechny záhady.

13. dubna 1923

JEŠTĚ O OVCÍCH

Když jsem se dále zabýval ovčí politikou, k níž mne dovedl Platón, pochopil jsem hned, že ovce mají velikou, ba skoro neomezenou moc nad pastýřem. Vždyť hubnou-li ovce, ba i když se jim jenom špatně kadeří vlna, tu je pastýř nešťasten, a to docela bez přetvářky. Co by se stalo, kdyby ovce začaly hynout? Okamžitě hledá pastýř příčiny, není-li vinna tráva, voda a pes. Říká se, že pastýř miluje svého psa, který je jakýmsi jeho policejním ministrem, ale ještě víc miluje své ovce. A jestli vyjde najevo, že pes moc kouše nebo moc štěká nebo si zvykl pořad vrčet, takže jeho svěřenci ztratili chuť jíst, milovat a žít, pak pastýř psa utopí. Takovým způsobem se vysloví, že pro pastýře je zákonem mínění stáda, třebas nejzřetelnější, a pastýř se nespokojí s tím, aby si řekl, že ovce jsou pitomé – ihned se snaží je uspokojit, dbá, jaký vitr jim vyhovuje, jak jim svědčí slunce, jaký hluk jim vadí a které pachy je děsí.

A proto by vůbec nebylo lícoměrné, kdyby pastýř takto promlouval ke svým ovcem: »Vážené ovce, jste mi přátelé, mi poddaní i moji páni: nemyslete si, že bych mohl smýšlet o trávě nebo o větru jinak než vy; a říkají-li, že vám vládnou, rozumějte tomu tak, že příkládám větší význam vašemu smýšlení než vy samy, a že je mám stále na paměti, abych vás odvrátil od toho, že byste je špatně pochopily, ať už ze zpupnosti nebo z veselé bujnosti, která je vaším údělem. Stačí, když vždycky jenom naznačíte, co se vám líbí a nelíbí, a pak už na to nemyslete. Jsem vaše paměť a vaše prozíravost, které se vznešeněji říká prozřetelnost. A jestli vás odvracím od činů, které by vás mohly zlákat, jako třeba pásť se na mokré trávě nebo spát na slunci, je to proto, že vim, že byste toho litovaly. Vaše vůle vládne mé vůli; ba co dím, nemám jinou vůli než vaši a jsem váš.« Tento proslov je správný a prověřený. Vždyť kdo by chtěl mezi ovce zavést všeobecné hlasovací právo, jimž by mohl být pastýř ustavičně kontrolován a usměrňován, došel by k názoru, že tato kontrola a usměrňování probíhá samo sebou a určuje pevný vztah mezi stádem a pastýřem. Teď si představte, že si ovce usmyslí, že chtějí umírat sešlostí věkem. Cožpak by to nebyly nejnevzděčnější a nejčernější ovce? Je možno si vůbec představit tak neslýchaný požadavek? Našel by se v ovčím právu jediný prece-

dens nebo nějaká zásada připomínající tak nebývalý spor? Vsadím se, že pes, policejní ministr, by řekl pastýři: »Ty ovce vůbec neříkají, co chtějí říci; a ten bláznivý nápad znamená, že se jim nelíbí tráva nebo chlév. To je třeba zjisit.«

12. května 1923

A l a i n (Émile Chartier). Přeložil 20.8.62 Z.S.

ZAŠKRTLÍ JSME

Když se správnou zločinci, musí se spojit i lidé dobří; jinak padnou, jeden za druhým, jako marné oběti nesmyslného zápasu. Edmund BURKE

Výrazy jako "idiotství" nebo "idiotismus" nevystihují rozsah ani význam pojmu "ideologie". Dalo by se říct, že správná definice by zněla "zvědečtělé idiotství". A je to věru velmi důkladná, nestvůrná a mysteriózní věda. Musíš se ponořit hlouběji než potápěči v Dunciadě, chceš-li v ní něco objevit, a stejně nedosáhneš dna. Je to nauka o patosu, teorii, umění a dovednosti v potápění a poklesu ve vládě. Vyučuje se na škole bláznovství; nicméně! Franklin, Turgot, Rochefoucault a Condorcet, v čele s Tomem Painem patří k velmistrům téhle akademie! John ADAMS (1813)

Je lépe, aby někteří lidé byli nešťastní, než aby nikdo nebyl šťastný, stav, který by nastal se zavedením všeobecné rovnosti. Samuel JOHNSON

Z předpokladů, jež přispívají k politickému rozvoji, představují náboženství a mravnost opory nejnnutnější. Marně by se oháněl vlastenectvím člověk usilující o rozvrácení těchto nosných pilířů lidského blaha, těch nejpevnějších základů lidských a občanských povinností. George WASHINGTON

V roce 1960 Afrika vyrobila 95% svých vlastních potravin. Dnes všechny africké národy, s výjimkou Jihoafrické republiky, existují z almužen a milosti světa bílých. Nezávislé africké národy jsou teď svobodné převážně v tom smyslu, že jejich vládcové je mohou vyvražďovat bez obav před evropskými zákony. Otto SCOTT: »The Other End of the Lifeboat«

Nejubožejší mezi námi jsou ti, co od Boha už nic neočekávají, a kteří to zvětšují halasně s jakýmsi nadutým sebeuspokojením, jako eunuchové pyšní na to, že byli vykastrováni. Pater Raymond-Léopold BRUCKBERGER OSD

Nejneuvěřitelnějším jevem 20. století je skoro naprostá ztráta minulosti: ztráta způsobená jejím zmrzačením a znetvořením, často i zavražděním. Historik J. H. Plumb právem mluví o "smrti minulosti". Eliot to nazývá "vyvlastněním minulosti". Naše pojetí přítomnosti a minulosti nemá už podobu trpaslika stojícího na ramenou obra. V umění a literatuře a filosofii dneška trpaslík slezl z obra, stoupl si na zem, aby mohl kopat obra do kotníků . . . Co je dovoleno, je nostalgie, pouhé zrezavělé vzpomínky, protože ta se dobře prodává; ale ne dějiny. Robert NISBET (1985)

Ale navzdory útokům moderních okcidentálních dějin, minulost je zgruntu nezničitelná. Jak jsem řekl, člověk je stvoření spjaté s časem; když se zamýšlí nad přítomností, nemůže se obejít bez minulosti, jako nemůže žít bez kyslíku. Minulost nelze odloučit od tvůrčího procesu, a tudíž také od přemáhání krizí. Jediné a největší poselství Orwellovo v "1984" tkví v holdu, který se tam vzdává minulosti aktem ustavičného jejího mrzačení totalitárním panstvem. Bolševici, kteří chtěli zprvu jaksi přes noc vyrobit nového sovětského člověka, a vyhladit ruskou minulost, velmi brzo objevili, že se jim vyplácí svázat komunistickou přítomnost s minulostí Novgorodu, Kijeva a carských dvorů Ivana a Petra. Vždy znovu stejné poučení: vyhoď minulost hlavními dveřmi, jak to dělali Descartes, Rousseau a Marx, a vstoupí postranním vchodem. Protože budoucnost se před naším zrakem halí do absolutních temnot a stává se leda rejdištěm šarlatánů, můžeme se uchýlit jediné do minulosti, hledáme-li útěchu před frustrující přítomností. Nikoli do minulosti nostalgiků, romantiků a starožitníků, ale do minulosti, jež skýtá obrovské divadlo času s bezpočtem lidských dramát, z nichž lze čerpat inspiraci a dokonce i předlohy pro nové role.

Robert NISBET

Mužská role, o níž usilují feministky, není skutečná role mužů, nýbrž mužská role marxistické utopie, podle níž práci vykoná "společnost" . . . Končí to tím, že v mnohých zaopatřovacích státech (Wohlfahrtsstaat), které přijaly feministickou vizi, muži i ženy přestali přinášet oběti nezbytné k tomu, aby společnost vůbec mohla přežít.

Muži se přestali cítit odpovědní za rodinu, odmítají nabízenou práci a převydělávají si jen tu a tam v zemích, jež jim dovoluje pojištění v nezaměstnanosti. Mnohé ženy odmítají úlohu manželky a matky a vyhýbají se sňatku. Z toho plyne, že řada západních národů klesla hluboko pod nulovou hranici populačního přírůstku. Protože tam dnes skoro každá manželská dvojice zplodí v průměru sotva víc než jedno dítě, většina severní Evropy vykazuje teď plodivost, jejíž míra dosahuje pouhých 60% úrovně záchovné obnovy. Jestliže se tato úroveň udrží, zejména pod tlakem přehnaných zaopatřovacích programů, znamená to, že genetický základ národa vyhyne za čtyři generace...

Národ může podlehnout iluzi, že dosáhne vyššího životního standardu tím, že zplodí a vychová méně dětí. Abych parafrázoval výrok Allana Carlsona, společnost může na chvíli konzumovat duchy nenarozených. Přesněji řečeno, můžeme se žít stravou, která by normálně připadla našim nezplozeným nebo utraceným dětem. Ale tyhle výhody velmi rychle mizí. Evropa mezitím už velmi dobře poznala onen circulus viciosus, v němž stále nepočtenější generace pracujících musí odevzdávat stále větší část svého platu na podporu bezdětných starců a stafen. Nepotrvá dlouho a tihle mladí pracující se budou namáhat stále méně s ohledem na rostoucí břemeno daní, a jejich ženy porodí ještě méně dětí.

Sexuální liberalismus je příčina, nikoli řešení západního problému.

George GILDER (1986)

Klíčové faktum naší doby tkví v tom, že významné, moderní, nezávislé, mocné národy světa nejsou s to mít v průměru 2,1 děti na jednu ženu. Ani přibližně ne. V USA se rodí 1,8 dětí na jednu ženu. V Anglii 1,8; ve Francii 1,9; v Japonsku 1,7; v Itálii 1,6; v západním Německu 1,4. Poprvé v dějinách

lidstva skupina národů - na něž nedoléhá utrpení války, hladu nebo epidemie - si zvolila vyhynutí.

Ben WATTENBERG

Žijeme v salámové době. Klasický salám se vyráběl z vepřového a osliho masa. Naše doba představuje prvotřídní směs oslovského blbství a propastného prasáctví.

Erik v. KUEHNELT-LEDDIHN

Mezi Ježíšem a Jeho učedníky nebyla jiná vláda, než Mistrova láska k učedníkům a láska učedníků k Mistrovi . . . Ve chvíli dokonalého vnitřního sebezapření byla svoboda absolutní. Pak nastal čas apoštolský . . . V těch dobách, pánové, dosáhlo křesťanské náboženství, což znamená vnitřní, náboženské sebezapření, svého maximálního vrcholu, svého apogea; ale zároveň povstal už zárodek, zcela nepatrný zárodek nestoudnosti a nezávislosti na náboženství. Tomuto prvnímu poklesu náboženského teploměru odpovídá začínající vzestup teploměru politického. Nastal čas feudalismu, a náboženství se stále ještě udržuje na nejvyšším vrcholu, ale na určitém stupni narušeném už lidskými vášněmi. A co následuje? . . . Nyní je už potřeba skutečně účinné vlády; ale zatím stačí i ta docela slabá. A tak vzniká feudální monarchie, nejslabší ze všech monarchií. A pak přichází 16. století. V tomto století s velkou Lutherovou reformací, s tímto velikým politickým a sociálním a také ovšem náboženským dopuštěním, se monarchie absolutizují. Bylo třeba, aby teploměr politického útlaku stoupl, protože náboženský teploměr vytrvale klesal. A jakáže instituce tenkrát vznikla? Instituce stálých armád. Vládám už nestačil absolutismus; potřebovaly a získaly výsadu vydržovat si miliónovou armádu. Bylo to však nutné, protože politický teploměr i nadále stoupal, neboť náboženský teploměr klesal stále hlouběji. A jaké instituce vznikly teď? Vlády prohlásily: »Máme milión rukou, ty však nestačí, potřebujeme ještě milión očí.« A zorganizovaly si policii . . . Vládám, pánové, nestačilo mít milión rukou, nestačilo jim ani mít milión očí, chtěly mít taky milión uší, a tak si zřídily centralizovanou byrokracii . . . Načež řekly vlády: »K udržení pořádku nám už nestačí milión rukou; k útlaku nám nestačí milión očí, ke kontrole nám nestačí milión uší; potřebujeme víc, požadujeme výsadu být současně na všech místech.« I to dostaly. Byl vynalezen telegraf . . . Pohledte na ty analogie, které jsem vám vylíčil; a také na to, že nebylo potřeba žádné vlády, dokud náboženské sebezapření bylo na nejvyšším stupni, a také na to, že jakmile náboženské sebezapření zmizí, nestačí žádný druh vlády, i všehen despotismus je ještě slabý . . . Otvírá se cesta ke gigantické, kolosální, univerzální, nezměrné tyranii . . .

Donoso CORTÉS (1850)

Vybral a přeložil RIO PREISNER

RUŠÍME – RUŠÍTE – RUŠÍ

Boj na éterových vlnách nejen trvá, ale rozšiřuje se. Západoněmecký, pro cizinu určený vysílač »Deutsche Welle« (německá vlna) s převážně informačním programem pro východní Evropu (též pro ČSSR), zjišťuje, že sovětská vláda počátkem října 1986 zesílila rušivou činnost vůči vysílání do Bulharska, SSSR, ČSSR a Afghánistanu. Společně s některými státy Varšavského paktu

rušij Rusové též veškeré informace o situaci na západě. Rovněž také celý program vysílání činského a albánského rozhlasu v ruské řeči. Během posledních týdnů však náhle přestalo rušení radia Peking a Tirana, zato ale bylo zesíleno rušení západoevropských a amerických stanic. Usuzuje se, že Rusové přemístili rušící potenciál z východu na západ, čímž došlo k podstatnému zvýšení aktivity proti západu. Tento rušící potenciál přichází Kremlu ročně na několik miliard německých marek. Počet rušících stanic se odhaduje na něco kolem 3.000. Všechny, až na malé výjimky, pracují na krátkých vlnách. Západní strana se pokouší zjišťovat polohu a přesná umístění sovětských a satelitních rušičů, což je namáhavé a rovněž drahé. Deutsche Welle nyní našla nový systém vysílání jednotlivých programů, čímž podstatně sníží kapacitu východních rušičů, a současně rozmístila několik nových vysílačů s vysokým výkonem. Teď budou pochopitelně zase Rusové a jejich gubernie hledat své "proti". Točte se, miliony! Běžný zjev našich "mirových" let. fu.

Z dopisu paní Jiriny Fuchsové z Los Angeles, 3. října 1986.

Klub československé kultury v Los Angeles zamýšlí vydat ke stopadesátiletému výročí Máchovy smrti nevelký sborník. Doufali jsme, že se to stane do konce října tohoto roku, ale vše nasvědčuje, že se vydání protáhne až do příštího roku. Budeme vděční všem z vás, kdo finančním darem podpoříte vydání sborníku. V publikaci budou uvedena jména mecenášů tohoto máchovského projektu. V případě, že byste chtěli finančně přispět a zůstat anonymní, budeme vaše přání respektovat. Máchovský sborník zamýšlíme prodávat ve prospěch Literárního fondu Jana Zahradníčka. Přispějete-li na sborník minimálně deseti dolary, budete mít tímto sborník předplacený.....

Dovoluje-li vám to vaše finanční situace, staňte se členy KČK, případně přispějte na fond či máchovský sborník. Osvědčíte tak svou věrnost kulturnímu podnikání Klubu československé kultury. A my, jako vždy, pokorně děkujeme za vše, co jste pro naši kulturu v průběhu let udělali, budeme potěšeni, jestliže se stanete našimi členy právě v tomto jubilejním máchovském roce, a těšíme se, že jako i v minulých letech, to ani tentokrát nebude naposed.....

Klub československé kultury v Los Angeles
Czechoslovak Culture Club
P.O.Box 66453
Los Angeles, CA 90066, U.S.A.

Z DOMOVA

... U nás se všeobecně moc mluví, píše a hrozně málo dělá. Tak např. o taktním chování k starým nebo postiženým občanům. Platí to o mladých i dospělých, ale i o dětech. Zde nemůžeme svalovat vinu na školu, tam se na toto téma hovoří velmi často. Slyší však mladí o tom stejně často doma od

rodičů či vidí vhodné příklady na veřejnosti? Vystoupí-li občan na ochranu postižených, např. v dopravním prostředku či v obchodě, zůstává obvykle sám, druhých lidí jako by se to netýkalo, neslyší, nevidí. Uvedu jeden odstrašující příklad: Postižená dívka dojíždějící do školy autobusem (chodí o berlích) musí jít o jednu autobusovou zastávku dále v naději, že si sedne, protože z její nejbližší zastávky odjíždějí mladí lidé, převážně studenti, kteří doslova "soutěží", kdo bude první v autobuse a sedne si, aby se pak celou cestu vytahoval před ostatními, jak je šikovný a průbojný. Nikdo z nich ji nepustí sednout a ona se stydí domáhat svého práva. Osobně považují takové jednání vůči postiženým občanům za velkou nevychovanost a necitelnost. Řešení se však nesmí přenechávat jenom škole. Sobectví, které ve svrchované míře je charakteristickým znakem našeho zřízení, se zakořenilo bohužel i v našich rodinách. Tam se musí začít s převýchovou. ...

Dobrá hospodyňka pro pírkó i přes plot skočí – Český dukát neuhlídá, kdo haléřem pohrdá – Malé ryby také ryby – a jistě by se našla celá řada dalších moudrých naučení, která nabádají k hospodárnosti. Na to, jak platná je však teorie, si však vzpomenu vždy, když vidím, a to v poslední době stále častěji, na chodnicích i jinde pohozené drobné mince. Podle množství výskytu by se už spíše než na náhodnou ztrátu dalo soudit na pohrdavé odhození takové "nicotnosti". Nebo je snad škoda námahy ke shýbnutí? Takové jednání zcela připomíná, že i malý peníz je výsledkem lidské práce a že neucta k němu je vlastně i neuctou k práci, vlastní i cizí. Může se stát, že ten, kdo pohrdá malými hodnotami, se ve svém životě těch velkých nikdy nedopracuje. To se týká nejen těch materiálních statků, ale i těch duchovních. Dokud se u nás zdravilo "Pozdrav Pánbůh", byl pracovní výkon a jeho výsledek určitě jinak ceněn než za dnešního "Čest práci" ...

... Už je tomu 8 měsíců, co jsme uložili maminku k poslednímu odpočinku na náš hezký, tichý hřbitov, kde už desítky let odpočívají tatínek, dědeček i babička. O svatodušních svátcích jsme daly s Máňou na jejich hrob velkou keramickou mísu s květinami a já jsem měla pocit, že naši drazí mají místo svého posledního odpočinku pěkně. Asi tři týdny potom jsme šly rozsvítit svíčky na hrob a tam jsme zažily velké překvapení. Mísa zmizela. Těžko mohu vylíčit, jakou nám to způsobilo hořkost a bolest. Nemožu pochopit, jak je možné, že někdo může krást na takových pietních místech. Určitě to není z nouze, dnes si může každý takovou věc koupit. Ale krádeže u nás bují jako houby po dešti. Stejně tak i přepadávání a loupeže. V některých čtvrtích velkoměsta je chůze v pozdních hodinách úplným dobrodružstvím. A Veřejná bezpečnost? Ani stopa. Lepit pokuty na auta, lelkovat po hlavních třídách, to ano. Ale chránit občany? O vesnici už ani nemluví. ...

**RÁDI UVÍTÁME NOVÉ AUTORY
NAPIŠTE NÁM – TĚŠÍME SE NA SPOLUPRÁCI
PŘÍSPĚJTE I VY K DALŠÍMU ROZŠÍŘOVÁNÍ NOVÝCH OBZORŮ!
POŠLETE ADRESY PŘÁTEL A ZNÁMÝCH!**

STANISLAV ŠMELHAUS

PRO DESET SPRAVEDLIVÝCH

Již hvězd se dotkla Prahy sláva hrdá
paměti blahé za Karlova trůnu
dle Libušiny zřívě předpovědi.

Čas květu minul; sterá hanba tvrdá
vrouc novou pomstou v staré země lůnu
jízvami tupě ze zdi zašlých hledí.

Snad jiná věštba oděje se tělem,
že rozvalinou Matky nad Vltavou
pojede koči voze v osamělém
a bičem švihne do ticha, kde smavou
královnou zemi bohumilé vládla.

Na mostě Kamenném kůň sám prý stane
a vozka synu řekne: "Hleď, zde z rádla
kdys Přemyslova v roli rozorané
se zrodila a padla pyšná Praha. - - "

A tam, kde život města dosud vane,
jen k mračným troska nahrbí se nahá . . .

* * *

Ten Jerusalem svaté české země
se Sodomou stal vzdornou k Hospodinu.

Však sirným ohněm s nebe dštícím temně
Bůh shiádl sídla odbojného vinu,
ač Abram prosil v slzách úpěnlivých
za odvrácení smrtelného trestu;
nebyloť ani deset spravedlivých
v nešťastnou pýchou zaslepeném městu.

Je v Praze aspoň deset spravedlivých?
Nalezne k Otci český Sion cestu?

Hle, národ český v prachu, Hospodine,
pokořen touhou po pokání hyne!

Ušetři Prahy, vyslyš proseb tklivých!
Smiluj se pro těch deset spravedlivých!

ŠTĚDRÝ VEČER 1985

Bez mála tomu dva tisíce let,
co v tiché, svaté noci, v září hvězd
lid čekal spásu, Boha zjevení.

Na obloze se zrodila hvězda,
v chlévě betlémském syn chudé matce.

Éry nové vzplálo světlo zářné,
srdce v prostých viskách, pod doškami,
láskou k rodné zemi prozářilo.

Mír a pokoj lidem dobré vůle.

V tichém svatvečeru svíce planou,
dárkem srdce k srdci cestu hledá.
V dlouhých stínech jak by žehaly nám
ruce drahých z tišín nenávratna.
V mnohém oku dnes i slza perlí,
v prázdné místo tichý smutek sedá,
prostřený stůl křížem míru žehná.

Září hvězdy, vzplála jasněj' svíce,
v hlahol zvonů pastýř vytrubuje.

Nezemřeli, všichni jsou dnes s námi,
slunce též se vrací v naše nívy.

Švagr Míla byl na sv. Mikuláše převezen k "odpykání trestu" do pověstných Valtic. Byl jsem u sestry a jejich dětí. Co jsem jim měl přát? Byl Štědrý Den.

NOVÉ OBZORY

SPOJUJÍ DOMOV S EXILEM
KAŽDOPÁDNĚ TEDY I VÁŠ ČASOPIS!

OBNOVIL JSTE UŽ PŘEDPLATNÉ?

NOVÉ OBZORY

ČASOPIS PRO ČESKOU NÁRODNÍ A DUCHOVNÍ OBNOVU

Vydává a řídí redakční kruh za vedení Mikuláše Lobkowicze.

Toto číslo připravili Rio Preisner a Felix Uhl

Odpovědný vydavatel: Felix Uhl

Redakce a administrace: Nové obzory, Postfach 135, CH-9016 ST. GALLEN

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Redakce si vyhrazuje právo zkracovat a upravovat texty.

Podpsané články nevyjadřují nezbytně názor a postoj redakce.

Předplatné na 4 čísla i s poštovným: 45,- sfr. mezinárodní pošt. poukázkou na:

ST.-GALLISCHE KANTONALBANK, SG – NEUDORF

Konto Nr. 55/003.100-09

nebo na adresu administrace.

Čtenáři v Československu dostávají časopis zdarma.

DOKÁŽEME SI UDRŽET TENTO ČASOPIS BEZ CIZÍCH VLIVŮ ?

ANO, JESTLIŽE I VY PŘÍSPĚJETE NA TISKOVÝ FOND
A POMŮŽETE NOVÉ OBZORY ROZŠÍŘOVAT

JEN NEZÁVISLÝ ČASOPIS MŮŽE ŘÍKAT PLNOU PRAVDU

NEZAPOMEŇTE VČAS OBNOVIT SVÉ PŘEDPLATNÉ !

NOUVEAUX HORIZONS

REVUE POUR LE RENOUVEAU NATIONAL ET SPIRITUEL TCHÈQUE

ANNÉE 1986 N. 16-17

Publié par le Comité de Rédaction

Éditeur: Dr Felix Uhl

Rédaction et Administration: BP 155, CH-9016 ST. GALLEN, Suisse

NEW HORIZONS

REVIEW FOR THE CZECH NATIONAL AND SPIRITUAL RENEVAL

YEAR 1986 Nr. 16-17

Published by Editorial Bord

Responsible Editor: Dr. Felix Uhl

Redaction and Administration: BP 155, CH-9016 ST. GALLEN, Switzerland

NEUE HORIZONTE

ZEITSCHRIFT FÜR TSCHECHISCHE NATIONALE UND GEISTIGE ERNEUERUNG

JAHRGANG 1986 Nr. 16-17

Herausgegeben vom Redaktionskreis

Verantwortlicher Herausgeber: Dr. Felix Uhl

Redaktion und Administration: Postfach 155, CH-9016 ST. GALLEN, Schweiz